КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Массо а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

ШИНАРДИ
9
АПРЕЛЬ
№ 43 (4523).
Мах 2 кап.

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически партин Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхахьарча Советан а Министрий Советан а орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

СУХАЛБЕ КХАШКАРЧА БАЛХАШТА!

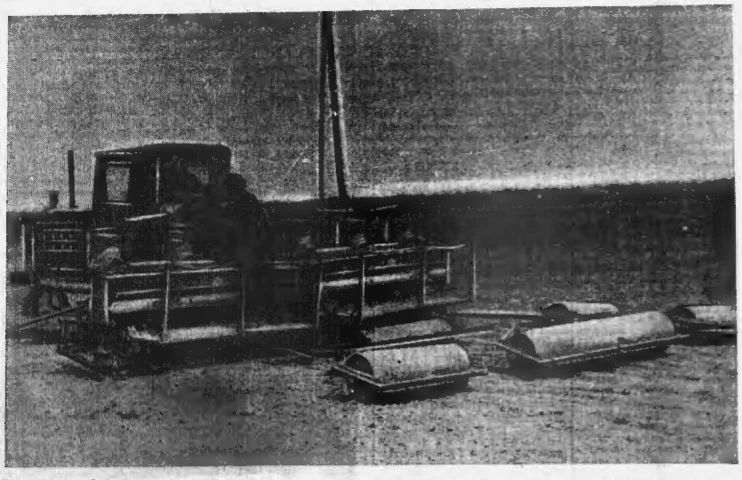

БІаьстан балхаш дІадоладе торо йола деноц хьалхаршехьа цхьа шера культураш дІайоргІйола лаьтта кийчде болабелар Шелан района «Автуринский» совхоза къахьегамхой. Цу совхозан цхьоьалгІа отделене кхаш леладерш девхарийла ба шина бІаь гектарна тІа шекара свекла. 350 гектарна тІа хьажкІа дІае. Дика кийчдаьд уьхаза шекара свекла дІаюв лаьтта. Лоццачу хана йир механизатораша хьалзара культиваци. ХьажкІа дІаюргйола лаьтта кийчдаь доалаш латт.

Дика вІаштІехьбаьккхаб отделене шекара свекла дІаера болх а. ХІанале 130 гектара тІа дІейийнай иа мальхера культура. Уж балхаш деха хьалха латт Хасаев Хьамзата агрегат. ХІара дена шин сменин аьланеш 112—115 процент кхоачашъю цо.

Сурта тІа: шекара свекла дІаюш я Хасаев Хьамзата агрегат.

И. Плиева сурт.

Йокъал Іаткъийтаргьяц

Йокъал латтача Наурски района боахаший гуран алат а хІане бІаьсти хьажкІа а дІаюргйолча лаьтта хий деха болабенаб механизатораш. Ялаташ дукха кхашка дан ханнахьа кхоачамалмал хий лехкар мел пайдане да дика хетадаьд цу района боахаший кхаш лелалераша.

Вай республике эггара хьалха кердача хьегапе хий деха болабеннаб «Терский» яхача совхоза кхаш лелалераш. Наурски юрта боахама производственни управлене кертерча инженера нов. Толокинниковеи «Терский» совхоза инженера нов. Крымовеи цхьана «ДДН-45» яхача хий деттача машинашта керда приспособлени елар. Цу тайпара тоаьча машинаца хий тоха йиш а ийса доацача лаьтташка а. Пул совгІа ялаташ хьатІадаьннача кхашка а уж лоалеш хий дилла харшаш даха дезаш а хилац. Цу тайпара хий яштта деха. Сангара йисте латтача массони станцегара кхий дІоахала 700—800 метр а кхы хІаькагІа а турбаш хьалйохх. Эггара тІеххьарча турбах хьахотт хий детта установка. Сахьата болх бича цо шийна гондаьа 40—50 метр хий тох, тІаккха хий теха даьнначара турбаш дІа а яьхе деррига кхий дІоахала хий деттаж чакхйоал «ДДН-45». Иштта болх вІаштІехьбаьккха хьалха цІаккха хий хьатІа ца кхоачаш хиннача участкашка а хий детт цу боахаме. Ялаташ дийнача духкагІа долча лаьттапна дІакхоач из. Соахка хий деттача кхашкара цу боахаме чуйона алат цепвалкхаш дар. Іалама хьалаш кхаш лелалерашта аьттув болаш хІиналеце 1967 шера ихьайолча участкашка хІара гектара тІара чудеар 1966 шерарчул воржІ центнер духхагІа дар. Хьаьта берригача боахаме хІара гектара тІара ишъера лаьрхІача а хилар из 4—5 центнер духхагІа.

Укх бІаьсти а совхха лаь гІулакхаш де гІерташ ба совхоза механизатораш. Шаь бутт тІаккхачалехьа 1,5 эзар гектар лаьтта хий дилла дара ба уж.

Массанел дикагІа бу из болх Курин Николай Андреевича кулгалдеча бригада членаша. Гуралъ 300 гектара тІа дІадийнача кІина хий декхаш ба уж. ХІара гектара тІара шар чуда дерхІа кІа 30 центнер да. Цу тайпара хьувкъам боахаме цІаккха кхебаьбац. Пудухьа чІоагІа теркам тІабахийта бу из болх хий дехкараша. Царна юкъе белгалъе безам боагІа тракторист Паиков Константин. «ДНА-100М» яхача хий деттача установкаца дийнахьа аха гектара хий теха воал из. Иштта дика болх беш хьабоагІа хий дехка Курина Анна, Куракова Мария, кхыбараш. Ерригa цу бригаде хий деттаж йиъ установка а. Из борх дІаболабича денз 100 гектара тІа хий теха баьннаб укхаза.

Уж йоалаш кхы а шіе «ДДН-45» яха установка я боахаме хий деттаж. Уж ерригa установкаш гуйнашкеи аьлешкеи ухкача лаьтташка вегетационни хий детташ я.

ХІанз хьажкІаш дІаюргйолча участке а детт хий.

Хий дилара гІулакха, хий дехкача воала йоахо еш ба цу района Ленина цІерагІча колхоза кулгалхой а.

Хий дехкараш лаьрххІа курсашка Іомабаь нах ба, цудухьа из гІулакх гоазд леладу боахама кхашка хий дехкачар. ХІанз боахаме 48 поливальщик ва. Царна юкъе кІезига бац Іай колхозе курсашка хий дехка Іомабеннарах. Шоай виаяца цІеньай укхаза боахама кхашкара 70 километр дІоахал дола сангараш.

Лакха гарантированни алапи лелалу цу боахаме хий дехкача болхлошта. ХІара дІай тІахийнача гектарах 2 соаги 73 капик, 3 килограми алат ду. Хьаьта цу участкера планал совгІа алат чуйахье кхы а тІатох царна ахча.

Шие кІира да укхаза хий декха болабенна. ХІанз цар кхашка хий детташ воржІ «ДДН-45» яха установка а. Цу лоацача хана 150 гектар долча гурахь дийнача кІина хІара гектара 250 кубометр кхоачийташ чудолийташ хий техад цар. Цхьоала-гІа шай тІаккхоачаш 1,5 эзар гектар долча гуранъ дийнача ялаташта хий теха бовла дага ба боахама хий дехкараш. Дерригача гуранъ дийнача ялатех ахаш да уж.

870 гектар долча иа бола алат дийнача лаьтта хІара гектара тІара 35 центнер алат чуда лекхар тІаийнал цу колхоза нов. Рустамова кулгалдеча кхоалагІча бригада коллективе. 100 гектар долча гураьъ дийнача кІина хий дилла аьттув баьннаб цар хІанале. ТІахецаш хий дехкаш латт цига хьажкІаш дІае дерхІача 270 гектар долча лаьтте.

Иштта теркам тІабахийта лелалу района боахамашка хий хилара гІулакх.

С. МАЛСИГОВ.

РАЙОННИ ГАЗЕТИЙ ЖУРНАЛИСТИЙ ЛЕТУЧКА

КПСС обкома пропагандан агитацеи отдело укх деношка Сунженски района Орджоникидзевски станице районнин городскойи газетий журналистий летучка йир. Летучке дакъа лаьцараша ледкъІар «Знамя труда» яхача Сунженски района, «Заветы Ильича» яхача Грозненски района, «Ленинская правда» яхача Урус-Мартана района газетий обзорашна.

Газетий редактораша опыт дІа-юха йіцар пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа лелаю социалистически яхъ чакхъяккхара а районнин городскойи газетий кхидола лоархІамерча дешай а хьакъехьа.

Гудермесски маьхк еча заводе Локтева Нинас болх бу дукха хи яц. ЦхьабакЪда, хьинаре къахьегарах, нахаца Іимераз хиларах завода дуккхача болхлоша сий ду кун. Шоаш хьаю маькха вздолеш дика а чам болаш а хилийтара ший хьинар кхоалац цо. Ший балхех из дика лоархІа а ю.

Сурта тІа: комсомолка Н. Локтева болх беш я.

В. Дзиева сурт.

ГРОЗНЕ КЪАХЬЕГАМХОШКА!

Къахьегамкой депутатий Грозненски городской Совета аргІанарча сессе дувцаргда «Городской пассажирски транспорта болх тоабара де дезарех» дола дош.

Цуница дувзаденна Горисполкомо города къахьегамхошкара дех городской транспорто бахача наха ду гІулакх тоадара новкъостал дергдолаш йола шоай предложенеш хьачувлар. Цу предложенешка хьожаргья городской Совет.

Предложенеш горисполкомага яхийта укх адресагІа: гор. Грозный, Гвардейски улица, 103 Горисполком.

КЕРДАЧА РУБЕЖАШКА

«Красный молот» яхача завода № 13 йолча цеха дукха болхлой ба хІанзалехьа бо̄ль бетта план кхоачаш а шоай бетта чатах къахьегаш. Царна юкъе хьалха латтачарех ва товарищ Н. Д. Гайрбеков. Юкъера шерхІача хІара сменах норман 145 процент кхоачашъе социалистически декхараш тІайийцадар цо. Цхьабакъда, шоай балха опыт йоалха хиларах, цу товарища балха тІа шегара шардеенна хилар укх хьалхараш кхы а лаикда вІаштІехьдеьхар цун. ХІара сменах норман 175—180 процент кхоачашъе цо. ХІанз шоай бетта чатах къахьегаш ва из.

Къахьегама массаре леха хьехарга хьажжа лелха дикал йоаллаш я цо хьуо латталаш. Укх тІехьарча массехк шера цхьа меттиг нейсъенналц цо коийчаьча продукцина маьха бран йалаш.

Иштта дика дакъа лоац цо общественни балха тІа а. Массехказа профсоюза цехови комитета членаш харжа из. Коммунистически къахьегама ударникаш кхы сийлен цІи веенаш а ва. Цунца цхьа леллача коммунисти Ноагтиевий Андрея а дахк иштта лакха къахьегама толамаш. Уж санна берашах кхы дукха а ба цу цеха. Цудухьа цеха ниеметтиешьа хьалхарча кварталан дакъа тІаламе лаккха да. Товарни продукци арахецара кхьа бетта план 102,3 процент кхоачашъйай цо. Планал совгІа арахийна продукци 9,5 эзар сома мехал а. Продукцина реализаци ера план а тІаккхоачашъай цеха [redacted].

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТІА: товарищ К. Д. Гайрбекова бахьи балхага хьожаш ю цехани мастер А. Сипунов.

И. Плиева сурт.

ЛАЬТТАН ХЬУРМАТ ДЕ ДЕЗА

Лаьтта... Оалаш а хоза да из дош. Лаьттаца кулзадена да сага вахар, цо хьевч из, кхоаб. Цудухьа доза дайна лаьтте, цох къаста мегац, цуна во хилча, цун хьурмат ца дича дега хаза хет. Соахка баьча КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи «Лаьтта лорадар» яхача сопаш тІа хІара коммунист, хІара депутат декхаридйа цу лаьтте тоадеш, цуна дикагІа ІуІалд деш, цун хал беш хила безалга лахара дІахайта.

Баккъда уж лоархІамера решенеш кхоачаш ца еш моттигаш а нийсъу цига. Цу гІулакха къаьстта белгалбаьнча ба нхьабела мехкаьтта лоалхараш. Дуккхагіа йолча хана шоаш скважина лекха болалуш лао уйла ца лаьттан ена ца барах шоаш пачхахьалкхена мел зе ду. гІулакх доацаш мел дика лаьтта доаду.

Скважина йоаккхача хана эггара хаккера къоьнагІа дола лаьтта цхьан метте гул а дийа дІаоттаде юха хІа хьа доархадергдолаш кхаш тоалача указанеш Іалха доацеш хета Іомабенна бац укх МалгІабика мехкаьтта лоалхараш. Цул совгІа, тайп-тайпара химикаташ йоалха раствор алат дІадийнача кхаш тІа гІолла Іожаш а ца нагагахьа.

Промышленни предприятеи кулгалхой шоашта ца оше а лукхагІа лаьтта хьачудаца гІорт; сов хьачулаьцар шитта укха йоархІаш тІа а яьле пайда ца луш. Из ца хилийта лаьрхІалар оаха «Южгазпроводстрой» тресто «Кавказ» яхача колхоза лаьтташка гІиндой пайда юлзача хана. Царна лаьтта мел хьа а хьежа оахача лаьтта 3 гектар елаь оаха царна. Баккъда, треста болхлой пІенош хьалде а оборудовани хьатІакхаьха а болабелча из доалув ше шех шердезар. Шоай хьалт долча Іомалар оборудовани, лард йоллар, карташ йора. БІаргаишта гуше а шоай дІалоацаш латта лаьтта бІаргадайча колхозхошта хала хийтар. Техача доагІачул совгІа тресто дІаяхаьлар 6 гектар лаьтта дар. Из гІулакх сунд аургдоага шоашта дІахайча карташца чудерзадир цар из доаув.

Дукха ха яхаьенна цу организацех «СМУ-8» аьлна цІи тиллар (начальник нов. Горшков — хІанз а из а цига). Цул тІехьагІа а оргалонаш хилар цига.

Сов лаьтта дІачу ма хьацалаш, шоана эшаш а дац из арий улладе цара кхаш доаш доза лехар вІалла доргах а кхетадар СМУ кердача кулгалхошта. 14 гектара гІа дІахахьчар цар чулаьца дика лаьтта. Цул совгІа кхашка сангараш яьхар. Трактораш тІеххьала йиш йоацаш аллийсар 50 гектар хула колхоза лаьтте, хоалабир пхоагІча иа йоаш бола наиъ. Прокурор а тІехь хиннаш цига колхоза наькъаш мукъалаха яхаш. ХІама хулаш дац. Доаш хетаи нов. Горшкова цу хабарех. Дахьа моттиг йоацаш улл мотт цунна колхоза лаьтта. Дукха яьлар совхозеи колхозеи кхашка дІа ца къоплаш турбаш. Цар лоалу кулха лаьтта, зе ду боалачашта.

«МалгІабекнефта» НПУ № 1 йолча контора кулгалхоша лехар а дь 847 буровой Іойилла 2,5 гектар лаьтта лехар буровдеттаршта «Кавказ» яхача колхозо. Баккъда, цар чулаьцар 7 гектар. Цул совгІа 3 гектар хилала доза лаьтта дІа а хьаьна буровойкен аж бараш юкъе виъ а биллар. Из санна сурт да № 823, 833 йолча буровойшка а.

Мехкаьтта чакхдоахача цеха 9 совгІа гектар лаьтта деннадар шийна амбараш яха. Цо а «къоалдир — 16 совгІа гектар чу а лоацаш.

Дукха нийсденнаь МалгІабике уж санна дола гІулакхаш. Нефтепромыслови управлене дуккхаза бехктокхаме нйзаб уж гІулакхаш лелаллераш. хІаьта а из ла йиш йоаца кхоачамбоацар хІанз долаш да. из къаьна лазар царех хІаннкха цІенханшта гІорта саг воацалта вургда из ца. Цудухьа боахамий кулгалхоша шоаш а дитад из гІулакх шуг тесса. Кхабьаьнаб уж.

«Сунжанефта» НПУ-рча нах баьхкар «Ингушский» [redacted] скважина яккха лаьтта деха. ВІалла духьале а ялар [redacted] кулгалхоша, договор а даийр, шоашта мел деза хІаьца бокъо елае цар. Буровой хьалйир, гІаьлха совхозо дІайийнача хьажкІашта юкъе гІолла техкайир из...

«Нувхаш» дІакхувса моттиг яй «Сунжанефто» «Алханчуртский» стовхоза лаьттаех а. Цигахьара хьачуухача растворашка 30—40 гектар хилалд лаьтташ доаду совхозе хаст-хаста. Гейбик-Юрта укла соахка 50 гектар алат дІадийна лаьтта дайнад.

Соахка бІаьсти цу совхоза кхашка гІолла піаьхха сангараш а яьла турбаш Іочуехкар. Дукха лийлар бехке вар лохаш, эгІаза хьа совхоза керттера агроном. Уж сангараш сихагІа дІайикьйта гІертар агроном кхашка трактораш леза йиш хургйоллаш. Иаьта «Сунжанефто» шийна цох хІама хац йоахар. Лаьтташ ахапза а дІадена а мича дергдар, цудухьа кхы фу дергда ца хоаш совхозо ший махаца дІайикьар 3 километр дола сангараш.

ХІаьта кхашка гІолла шоашта еза хІамаш а техкаеш деза дилелаш ма дагарьаь а вергаш. ДІахьа мел хьежача эшача а ца эшача а асфальта дараш санна шера, тоІадаь наькъаш дада аьхача лаьттаншта тІа.

Доккхий деккараш да укх пятилетке МалгІабикерча боахамашта хьалхашка латтараш. Уж сихагІа а дикагІа а кхоачашдургда, нагахьа санна лаьттах доккхал дойя, цун хІара гектар, сотех лораййа, боагІача тайпара цох пайда эцеш. Лаьтта доаде цхьаннена а бокъо еннац: эгІара вай совгІа йоала гана а яц.

В. КРУПНОВ,

МалгІабикерча юртбоахами управлене землеустроитель.

ДОГ ГІОЗДАЬННА КЪАХЬЕГ

Грозненски «ГАРО» яхача заводе нагахь болхаш вац фрезеровщик Смирнов Иван Алексеевич ца вовзаш. Ше цига балха венача 5—6 шера массехк балха гоазал Іомальй цо. Лакха да цо доаха къахьегама толамаш а. ХІара сменах норман 125—130 процент кхоачашъю цо.

Коммуниста нов. Смирнова общественни балха тІа а хьинаре дакъа лоац. Профсоюза цехови комитета председатела заместитель ва из. хІаьта дика кхоачашду цо дружинника декхараш а.

Ший керттерча а общественни а балха тІа иштта хьинаре дакъа лоацаш волча Иван Алексеевича завода болхлошта юкъе эггара хьалхарчарца коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІи елар. Цу цІера сий лакха лелалу цо. Цо хьаю продукци тІехдика хул. Завода болхлошта юкъе дикагІчарех лоархІаш рационализатор а ва из. Укх шера цо производствана юкъейинхьача кхаь рационализаторски предложене дукха пайда баьб пачхахьалкхена.

Ший дог оаьла хинна опыт дІа ду цо шийца болх беча новкъосташта а. Укх шера шин сага ший балха гоазал Іомалъй цо. Царех ва Зиновьев Владимир. ХІанз балха тІа хьалха а латташ хІара сменах норман 130 процент кхоачашъю цо. Цох доккхал ду хьехархочо.

Сурта тІа: зубофрезерни станокаца насосий шестерненита обработка еш ва И. А. Смирнов.

И. Плиева сурт.

А. Н. КОСЫГИНА ИРАНЕ ЙОАККХА ХА

ИСФАГАН, 6 апрель. (ТАСС спец. корр.). Селхан делкъел тІехьагІа СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин цуна улувбаьнна баьа нахи Исфаганера дІа 50 километр гаьна металлургически завод хьалъеш латтача хилар.

Шера 550—600 эзар тонн болат хьадеш йола из завод (хьалхара аргІа) ирански къаман металлургически корпораце Советски Союза технически новкъосталца хьалъеш а ирански еза-йоккхача промышленносте духхьалхьадьар хургйолаш а я.

ГІишлошъераша —болхлошеи технически персоналои беламе тІанийцар советски хьаьший. Советски Союзеи Иранеи пачхахьалкхений байракхашца, моаршала плакаташца еза а гІирс хьалбечара территори.

Металлургически корпораце директора-распорядителя д-ра Шейбане. Советски правительствана керте латтачунга ше моарвал хоатташ, баркал аьлар гІишлошъерий коллектива терко ярах. Из гІирс Ирана экономикана боккхача поарІаде хилар белгаз а даьккха, цо аьлар, айхха цхьана гІулакхаш леладу ирански промышленноста керда дакъа хьадеча оагІув оагІох а теха къахьегам болча советскии ирански специалисташа. Д-ра Шейбане дагадаьхийтар завод хьалъе йолаяр деззача моттиге советски специалистий къахьегама лакха мах а беш Ирана шала даь къамаьл.

Хьалбеча гІирса проектанна, балхан иштта лел, завод дегІадре перспективашка бокъонца хьежар А. Н. Косыгин, цо къамаьл дир гІирса кулгалхошцеи болхлошцеи, къахьегамеи бытеи хьалаш теркалдир. ДухтІаьоахаш бар д-р Шейбани, керттера советски эксперт Н. А. Коробов, советски ирански инженераш. Советски хьаьший хьежар хьалъеш латтача доменни пишкага а кхыча объектанга а.

ГІирс хьалбеш латтачара дІавахале хьалхагІа А. Н. Косыгина сийлахьча хьаьший книга тІа йоазув дир заводе — Ирана еза-йоккхача промышленноста лард хьалъераша толамаш дахар доаш лоаца а боахкаш. Толамаш дахар доаш иейрдала йоазув дир цу тІа иштта Армянски ССР Министрий Совета председатела Б. А. Мурадяна а Таджикски ССР Министрий Совета председатела А. Кахарова а.

ШИРАЗ, 6 апрель. (ТАСС спец. корр.). Тахан городе Шираз хьаьчар СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин цуна улувбаьнна баьа нахи. СССР-еи Иранеи пачхахьалкхений байракхашца еттача аэродроме беламе тІаийцар Советски правительствана керте латтар провинце губернатора Фарс Садреи городерча кхыча официальни нахеи дакъа а лоацаш наькъабаькхараша. Беза советски хьаьший кхоачача кхаччалца дег тІара новкъал хеттар А. Н. Косыгиннеи цуна улувбаьнна балача нахаеи Ширазе балача эзараш нах.

Советски хьаьший тахане а хьежар город Персеполиса — Персо къаьмача столицага.

А. СТУПАК,
А. МЕНАЦЕВ.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ХЬАЛХЛЕ—КОММУНИСТАШКА

КПСС Уставо парте членагара оьшу хьалхарча аргIанна дIадах коммунизма материально-технически база хьалхар дукха кхевсам доаттабелга, къахьегаша коммунистически гIуллакх леладара хьекхйне хулга, керда, прогрессивни мех дола хIана эгтара хьалха шайгара гойтилга, масса хьалха латтилга.

Уставо тIадилла ю декхар сийленца кхоачашду райони партийни организаце, дукхаза а дукхагIа болча коммунисташа. Уж ба социалистически ахь вIашагIъеххарам, парте политика чакхъяккхара мах бардагIбоахераш.

Районе яи къахьегаш коммунисташ боацаш йола цхьанкха предприяти, организаци, учреждени.

Социалистически Къахьегама Турпал волаш цхи коммунист ва районни парторганизацеца. Семилетка тIехьарча ахь шера заданеш толаме кхоачадаьрах а производство дIахедегIайоалдеча хьинаре дакъа лацарах а СССР ордеташи медалаши енлай 77 коммуниста, венга аьлча соврIаташ деннарех дахаш гаргга бараша.

Сунженски коммунистий бIаргча вокар да коммунистически къахьегама ударник яха сийлахьа цIи енна. Аллха цхьан буруй деттача Карабулакски контора парторганизацерча 100 коммунистах 42 ва- на еаь цIи лелаеш. НПУ парторганизаце коммунистически къахьегаш цIи лелаеш 97 ударники 17 коллективи я.

Коммунистий авангардни лоархIам лакхбара йоакхе а ейи, КПСС райкомо ший бюро дагдийгIах Ассиновски консервни завода коммунисташа уставной декхараш кхоачаш мишта ду хьача, хьукпромбоахама парторганизаце кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIаниисъяра, хьалкхеъяра, култалдара, Ленина цIерагIчен Кирова цIерагIчен колхозий партийний балхах йола отчет сийха йолча дешашка, хьичарга.

Къаьстта уйла тIалхийтий юхьаншарча парторганизацей секретарий дешара. 1967 шера 7 семинар чакхъьаьккхай къовача коммунисташца йеча балха парторганизаценаш лоча култалах, кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIаниисъяра, хьалкхеяра дакъе КПСС XXIII-ча съезде парторганизацешта хьалхашка оттадаьча декхарех, партийни вахара ленински нормаш кхоачамъярах дола дешаш дуншаш.

КПСС райкомен юххьанцарча парторганизацешен къаьстта чIагIа йоакхо еш ду кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIаниисъяра, хьалкхеяра гIуллакх ирадаьккха тоадара дешаш.

Коммунистий авангардни лоархIам лакхбара лаьи йоакхо ю газобензиновни завода, «Сунжанефта» НПУ, «Сунженский» совхоза, автотранспортни предприяте, XIX-ча партсъезда цIерагIча колхоза партийни организацеша.

Цар творчески некъаш леладу хьалхашка латта декхараш кхоачамъеш, парте члено цIи а лоархIам а лакха лоаттабу, партийни мугIарий цIенала йоакхо ю, ленински парте члена еса цIи хIара коммунисто лейне йоагIача тайпара, сийлаца леладела вIашагIеххьлоах, производстви лоархIамегIарча участкашка коммунисташ нийса дIаоттабара йоакхо ю.

Аьлча кхочам ба, «Сунжанефта» НПУ болх беш барех цхьалагIа дакъе коммунисташ хилар а коммунистех 78 процент материальни рузкъан хьалхе дакъа лоацаш хилар а. ХIаьта цо парторганизацега йиш хулийт еррига бригадаш, участкаш, сменаш партийни влияна юкъе лаца. Цу парторганизаце коммунистана производствана кийсей Iилман некъацен кулгалдь ца Iеш, общественни балха юкъа, производственни процессашта рационализаци еча хьинаре хайъа а лоаи.

ДикагIа бола рационализатораш ба коммунисташ ва. Гоголев, Бородацкий, Халиков, Вершенский, Шкурат, Косьниченко. Керда хIамай загалуцаралх производстве дIахьехкаьнахи на. Вершенскеев, Шкурата, Бородацкена дотб медалаш енний.

Хьалхле коммунистана хуле вIашт Iехьдоаккх цеховой парторганизацеша, партгрупала партийни поручени йоацаш на Iеишаме дIхоачаш ца ваи цхьаккхаа коммунист ца битарах. 17 коммунист цеховой парторганизацей секретараш, 12—партгрупоргаш, 12—пропагандист, профорга 5 член ва, ..., кх. дI.

Парторганизацешка хан - хана хьа партсобранеш ю, уж чакхъяха кийчъяра юкъеоа дешаш хувцача хьинара лаьи лоацаш бола коммунисташ. Дукха уттаху партийни поручени кхоачаш мишта ю хьажарах, авангардни лоархIамах, уставной декхараш коммуниста кхоачаш мишта ду хьажарах, керда техника парверзаярех производствени юкъехьарех хьалъехьара дешаш. Цу тайпара дешаш лувпа уттаддаро уж хувцача хана коммунисташкахъа дикагIа лоацийт. ХIаьта цу тайпарча собранешта коммунисташта новкъостал ду шоай авангардни лоархIам лакхбара, партийни организаце балха юкъера шоай могтиг нагIа я парна тоттара.

Шоай партийни поручене дика кхоачашъю цеховой парторганизацей секретараш болча новкъостана Шкаевен Куличенкоев, партгрупоргаш болча на. Кирина, Изотова.

Къахьегашца коммунистически гIуллакх лелабара шоашкара хьокхам тел коммунисташа на. Великохатько, Багатырева, Гусалова, Петросенкое, хуккIача кхычар. Болх дикеи тIехдикеи а беш, цар тIехкхоачамъю шоай нормаш.

Коммунистий авангардни лоархIам лакхбаро, коллективана хьалхайка латта декхараш кхоачашдара нах сардагIбахаро «Сунжанефта» НПУ управлененa новкъостал ду производственни политически декхараш кхоачашдара.

Къахьегама овсарле лакхъяра оттаваь пландри заданеш 109 процент кхоачашъьай буруй деттарашa.

Еррига союзни социалистически яхье 1967 шера кхаь квартале вIашт Iа мехкаьтта промышленноста Министерства а мехкаьттан химически промышленноста болхлой профсоюза ЦК-а а карача тела Цие байракх лелаьй НПУ коллективо. 1967 шера IV-ча квартале 2-гIа моттиги 2-гIа ахчан [illegible] елаь цунна.

Ший болх кхетамцеи нийсеи вIаштIехьбаьккхаб Карабулакски газобензиновни завода партийни организаце. Из къоаг парторганизаци дIамига але а, цо дикка влияни ю еррига коллектива вахара, цун производственни гIуллакхашта. Из цуш вIаштIехьтоал эгтара хьалха яцаш доагI-лоагIача дIанийсдарах, коммунистий авангардни лоархIам лакхбарах.

Еррига коммунисташ производствана юкъе болх беш ба. ХIаьта парех 9 саг Iаьрка болх беш ва. ЛоархIаменгIарча производственни участкашта керте латтараш парте членаш ба.

Парторганизаце дуккха уттадераш массаьц а вахарна дуъалена дешаш да, цул хьа сакъердаме, коммунисташа чIоагIа дакъа а лоацаш чакхйоал партийни собранеш.

Теркалбе метаргболаш ба коллективана кхетам балапа бюрос бу болх. Бетта цкъа хIара бюро массаьа хул лалулгI коллективана юкъе бачча кхетамаш балха хьакъехьа участкай начальникаша беча хоамага. Цулуъа цу парторганизацерча коммунисташа, кулгалхоша дика лелабу коллективана юкъе беш бола кхетама болх.

Дика вIаштIехьбаьккхаб кхерашка дешийтара болх. Заочни институташка деша вагIа 7 саг, техникумашка — 44, болх беча кагирхой школе — 12, квалификаци лакхъеча курсашка — 90 саг. Цулуъа болхлоех, ИТР-ех, гIуллакхерча шахах 50 процент лакхерех юкъарех образовани болаш ба.

Ишта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIаберзабаь парторганизаце; берригача коммунисташ беча балхо завода новкъостал ду нийчахьаьлхеи планаш толаме кхоачашъе. Юбилейни шера план хадал хьалха кхоачашйир предприяте. Укх шера январь бетта план 130 проценти февраль бетта план 100,5 проценти кхоачашъьай.

Цунна цхьана, партийни организацеш коммунистанта кхетам балареи цар лоархIам лакхбареи лелашкa на хьожача моттигашка болх бо дел, партийнни нийчахьаьлхеи дисциплина на, бахамий экономика лоха я.

Орджоникидзе цIерагIча колхозе рузкъаш хьадеча дакъа лоацаш 9 коммунист ва, венга аьлча берригача болх беш барех 14 процент. Вахача наха юкъе дика дукхалара пропаганда яц, ширача ламах махедигача вочa гIуллакхашца хоадамболлаш къовсам лоаттабац дукхача коммунисташа. Цулуъа да укхаза лухха нений кхувлаш, лаьие аха да йоаца йиIташ маьре ухийташ йола моттигаш дукхагIа нийслуш хилар а.

Болхана партвома дика хац моттигашкара гIуллакхаш мишта дел, коммунистех хог гIортолга кIенига ю. ТIадиллача гIуллакха хьалхара коммунистий бехктокхам лакхбара йоакхе яц, цулуъа коммунисташа бизза кхетабац шоай авангардни лоархIам. Терко ца еш лелйбу партгрупе кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIаниисъяра, царна кхетам балара болх, хьинар долаш болча коммунистанца производственни участкаш чIоагIъяра никъ лелабац.

Партийни организаце балха тIа цу тайпара кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш шера баьча балхах хьахиннараш зевла дар. 55,5 эзар сома зе хилар колхоза.

Коммунистанта тIадехкача декхарашта хьалхара дизза шоп хьадеха лоа парторганизацешка. Теркал па деш дита йиш яц моллагIча коммуниста, чол доккха гIуллакх мара дела из вале а, партийнни нийчахьаьлхеи дисциплина толхар. Цу долача хIамаша новкъостал дергa коммунистий авангардни лоархIам лакхбана. ХIаьча цунга гIолла экономика хIаьо дегIайоаладергa а.

И. МИХАЛЕВА,
КПСС Сунженски райкомо организационни [illegible].

ОПЫТО НИКЪ ХЬАХЬОКХ

1967 шера июль бетта хIадоладелар укх планированен экономически стимулированен кердача системах болх бе. Цох предприятешта хинна пайда хьахьоих 1967 шера бовча балха итогаша. Тоампа чийдадьнхар коллектив дIадаха шу. Мухь дIа-юха кхахьара шера арар кхоачамгIа декабрь тIаккхоачаш кхоачамйир коллективо. Тепловозашта еча ремонта дикал лакхъяр, дукхагIа беза мухь кхухьа поездаш лелаьр бахьан долаш вIаштIехьдаьлар на. 1967 шера 12273 беза мухь тIаболл поезд дIаюха йитай депо машинисташа, хIаьта царца планал совгIа бикъ миллион совгIа мухь дIа-юха бихьаб. Цу тайпара лакхара толачаш доах укх шера а. 1968 шера хьалхарча квартале лийрхIачул совгIа 3417 беза мухь тIаболл поезд дIа-юха йитай, хIаьта планал совгIа цхьа миллион тони мухь дIа-юха бихьаб. Дикка лакхъяьй коллективо къахьегама овсарле—4,8 процент, хIаьта мухь дIа-юха бахьарга хIадехар 6,7 процент лехдаьд. Из бахьан долаш 1967 шера планага хьалача 1148 эзар сом хина бовча депона хинна пайда бикъ миллион сом совгIа хилар, хIаьта укх шера хьалхарча квартале хинна пайда 427 эзар сом ба.

Белгалде еза кердача система тIа довлалехьа депона хулаш хинна пайда кIезига хинналга, мишта 1967 шера хьалхарча ах шера хинна пайда берригa а 13 эзар сом мара бацар. Аланза дагрIам кердача система тIа довлалехьа мухь дIа-юха кхахьарах пайда эцар оаза керттера дерхIам ца хинналга. Кердача система тIа дахьначул тIехьагIа 1967 шера шолагIча ах шера эца хийдейр 1125 эзар сом пайда бар.

Мишта вIаштIехьдаьлар тха из пайда бе, мичара баьлар пайда? Керттерча дакъе из баьлар планах хийрхIачул дукхагIа мухь дIа-юха баьлар бахьан долаш. Солхха итогаш тохкачул тIехьагIа гучадаьлар цох хинна пайда 1160 эзар сом болга, укх шера хIанзале 400 [illegible] сомага кхаьчаб из.

Хоьш нахарра кердача система дIадех керттерча производствени фондех бизза пайда эцар. ХIаьча тха керттерча производствени фондашта — тепловозашта эксплуатаци ер Къилбаседа Кавказски машиналькъа Грозненски отделени я. Цулуъа тепловозах цар бизза пайда ца эцаш хилча депона ахча юханеттаоттаде декхарийла я цаькъа отделени. Ишта цу тайпара тха депона 1967 шера хинна пайда 653 эзар сом ба. Укх шера хьалхарча квартале из ахча 130 эзар сомага хьаьчад.

Мухь дIа-юха кхахьарах дIадаьла ахча лохйорах Iаьна дукха пайда болаш тха предприятена. Мухь дIа-юха кхахьарга дIайоаа мах лохбеш керттера дакъа лоаш доагор, смазочни материалаш кхода. Локомотивни бригадай коллективаша 1967 шера 2344 тони доагор, 675 тони дизельни даьтта кхоадир, укх шера хьалхарча квартале кходаьд 507 тони доагор, 119 тони дизельни даьтта. Цу гIуллакха юкъе лоархIаме дакъа лаьцад машинисташа Р. Д. Семчиковс, М. А. Сало, И. К. Старченко, кхыбараш. Цар хIарание 20—25 тони доагор кходаьд.

Кходеш дIайоаккх къахьегам, материальни ресурсаш тепловозаш тоаеча хана. Ремонтни цехаш баьхаме расчета тIа хьай оахь, из бахьан долаш рентабельна болх бе йишйенай уж. Соаьха 18 эзар сом, укх шера пхи эзар сом кходаьд подъемочни ремонт еча цеха, хIаьта йоккха периодически ремонт еча цехо 1967 шера 11 эзар сом, 1968 шера хьалхарча квартале кхо эзар сом кходаьд. Мухь дIа-юха кхахьарга дIадоаш лохдарах, къахьегама, материальни ресурсаш кхоеш дIадахийтарах дIадаьча шера депона хинна пайда 180 эзар сом ба, хIаьта укх шера хьалхарча кхаь бетта из хIанзале 5 эзар сомага кхаьчаб.

Производствах бизза пайда эцаьа коллективе еррига резерваш оарцагIа яьхай ала йиш яц. Локомотивни цаьх бизза а пайда эцарца дувзаденна да из дош. Болх беш йола локомотиваш кIезигагIа болаш, дукхагIа мухь дIа-юха кхахьа йишйарийта да тха. Бахьа, из мишта дIадара бахьанаш дIадахар тха кара дац. Хоьш царра тха тепловозаш кхьача машинашка мухь нийца дIаахий йиш йолаш дац, хале я, из дахт-хаттта нийслуш да. Иштта 1968 шера хIанзале 70-за нийсъенна уж закавказски машиналькъа тIа.

Иштта, уж хIадаьлар тха кара доацаш кхоачамбоацараш за оборотни станцешка, промежуточни станцешка, локомотивни бригадаш хуцачеи станцешка нормал дукхагIа тепловозаш лоаттадара. Поездаш хаинахьа вIашагIа ца хоттар бахьан долаш дукха хе лене йоаш Гудермесс станце я. Уж кхоачамбоацараш чIоагIа производстване Iаткъам ба, керттерча производствени фондех бизза пайда эцар юхайорт. Масала, 1967 шера уж бахьанаш долаш нормал совгIа 4413 сахьата сайпа лаьттар тха тепловозаш, укх шера хьалхарча квартале 1002 сахьатага кхаьчар из.

Предприятена дукхагIа пайда хилийтара йолча резервех цаI я рационализаци. Из болх дика лелабу тха депо рационализаторашa. 1967 шера балха юкъе 145 рационализаторски предложени йоалайир цар, хинна экономически эффект 40,5 эзар сом я, хIаьта укх тIехьарча кхаь бетта балха юкъейоалаьча 34 рационализаторски предложенех 9809 сом пайда хинаб.

Планированен экономически стимулированен кердача система тIа дахначул тIехьагIа къахьегамхой материальни безам дикка лакхбе вIаштIехьдаьнад тха. Депо вIашагIъехай материальни поощрене, социальни - культурни мероприятей фонд.

Е. МЕДВЕДЕВА,
Гудермесски депо боахагIо бола экономист.

Пятилетка кхааалгIча шера дика хилла хьалха кхоачашъяьра яхь яьккхача Грозненски химически комбината цехашта юкъе хьалха латтеш я Ширяев керте латтача № 130 болча цеха коллектив. Квартала планал совгIа арахийца продукци бIаьш тоннаш я.

Цеха болхлоша чIоагIа къовсам лоаттабу бедда, электроэнерги, аммиак, щелочь кхоара. Цхьа тони этилен арахецача дIайоала бедда 13 килограмм, катализатор 20 процент, аммиак 12 процент, щелочь 17 процент кхоь. Иштта дукха кхаш электроэнерги а. Уж къахьегама толамаш доалача къаьстта дика болх барах белгалваьнна ва смена начальник Алимханов Махьмад, холодильни отделера воккхагIвоза машинист Коновалов Владимир, аппаратчик Петренко Нина, кхы дукха бараш.

Сурта тIа: смена начальник М. Алимханова аппаратчик Н. Петренкой болх беш боахь.

И. Пономо сурт.

ПРОПАГАНДИСТА БАЛХА ОПЫТАХ

КПСС обкома политически дешара Цiена арахийцай республика партийни организацей дикагIа болча пропагандистий балха опыт чулоацаш йола 12 буклет.

Ше тIехьнка хьахьекхав Ведено района Карл Маркса цIерагIча колхоза юххьанцарча партийни организацерча юккъерча политически школа пропагандиста Билербаев Вахий Гилане. Элистанжерча юкъерча школа завучъяла болх беш а Махачкалински паччахьалкхен университета аспирантуре заочно дешаш а волча цо дукхаза ха дIалу пропагандистски балха. Чулоацам дика болаш хуз цун лекцеш. Массане а цхьатарра дакъа доацаргдолаш ю цо собеседованеш.

Сакъердаме чакхъялар цо В. И. Ленина биографи Iомаяра хетаь занятеш. Деша бабгIарашка материал дикагIа кхетайтар дукха занятешка пропагандиста пайда эйнар В. И. Ленина вахара гIуллакхаш хьахьокхаш йолча гойтара пособех, исторически документех.

Йоах буклеташка хьахьекхад вай парте кхеши пропагандисташа Червленски станицерча йоах беча кагирхой сайракъярча школа директора Логвин Семенович Веркина, Наьсарен района Экажкъонгий-Юртарча юккъерча школа директора Сакалов Махьмада Башира, «Малгобекнефта» НПУ Ленина орден доалача цхьоалагIча коммунистически къахьегаш промысла заведующе Социалистически Къахьегама Турпала Марина Яковлева Наука, КПСС Гудермеса горкома инструктора Гебертуев Абубакара Хьамзата, кхычар кхетамца наха юкъе чишта кхуха. Марксизма-ленинизма дорлий Староюртовски школа балха опытах лаьца зийцар буклета оагIонаш тIа «Староюртовский» совхоза парторганизаце пропагандиста А. А. Дурнева, политически дешара системерча занятей методиках уж чакхъяхара кийча ирахй лаьца—пропагандиста В. Г. Миречка. «Семинарски группашкара лекцеш, уж кийчъяри чакхъяхари» яха тема йыйхер пропагандиста А. Ф. Коротковa (КПСС Гудермеса горком), «Iилмай атеизм Iомаяра семинар чакхъяхара опыт» яха тема — пропагандиста И. Кривошеева (парте Грозненски горком), «Лакхача идейно-теоретически йоаране» яха тема — М. И. Цыганкова (КПСС Грозненски горком), «Вахарца ийхха бувзаш а болаш» яха тема — пропагандиста А. Д. Горепекина.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

К. Маркс ваь 150 шу дизарга

СИЙЛАХЬ-ДОККХАЧА ВАХАРА ОАГIОНАШ

Газет дешаргашта лахьхIе арайоаних вaхa КПСС ЦК-ерча марксизма - ленинизма Институте кийчъяь «Сийлахь - доккхача вахара оагIонаш» яха Карл Маркса вахараи гIуллакхаи йола лоацца очерк.

1. МАРКСИЗМ ХЬАХИЛАР— ИСТОРИЧЕСКИ МАТЕРИАЛИЗМ

1818 шера 5 мае Рейнски областа йоккха йоаца немецки гаьле Трире белгалваьнна волча адвокатa деаьле ваьв Карл Маркс. Французски немецки просветителий идей уйлаца, паргIато езача а бокъе йоалораш леладелген низаш леттен гоама долча а хьалашка кхийнав кIаьнк.

Гимнази йистеяьккхачул тIехьагIа Боннски университета юридически факультете деша ваьав Маркс, цул тIехьагIа Берлине деша дIаваьхав. Цига юриспруденцеца цхьана кIеаргга Iомадаьа цо истори а философи а. 1841 шера философех докторски диссертаце защита яьй Маркса. ВIаштIехьйоалаш дагтар профессора е юриста башха-хин карьера. Пхьабакъа, цунна гоама яр прусски реакционни порядкаш, цулуъа къовсам болабьаб цо абсолютизмана, бахьеча гIуллакхашта, социальни бокъонаш ихьатара па хилара дукъала. 1842 шера оппозиционни «Рейнски газета» керттерча редактора оттар Маркс, хIаьта цо цунна тIа волаш цо чакхьаьхьа гIуллакх болхаш долаш къаьгга хьагуш йола революционно-демократически доставй лаьцав газете.

Цу хана а тIехьа пролетариате тоьал чIоагIа хьаккхайъалора ше дIалехарам. Лионски болхлойн силески ткачий восстанеша, дукхача стачкаша, болхлой классе юххьанцара профессиональни политически организацеш хьалхаре — долаьча хIамаш темал дора капитализмана чухьа кIеаргга вIашдухьаленаш хилара.

Цу строй эксплуататорски мIаьчшабарагIа гуча ца доал, дукхача новхалий дикагIа болча наха тIа iертагIа лехар къелахи эксплуатацеи мукъабаргбола некъаш. Цхьабокъа, юххьанцара социалистически теореш утопи а хиле юсар: цар тIа тоьапар общество дегIадахара объективни некъаш нийсача Iилман некъаца юхкилга. Аллха Маркс цар социализмах утопи хиннача Iилна дьар, абстрактни загалаттарех — эгтара революционнегIа йолча болхлой класса Iилман мировоззрени яьр. Цу гIуллакха вIашагIтехача йоккхийча знанеех теорена карагIаьнача эгтара кIоаргагIча хIамаех, адамаша дукхача бIаьшерашка Iазапаш эксплуатаценех хьхала лоаттайьача практически къовсама опытах кег гIортолга ца йича йаш йолаш дацар. «XIX-ча бIаьшерене, — яздаьд Ленина... — адамлено немецки философега, английски политически экономега, французски социализмага гIолла тьыкхелачох дикагIдар кхача а доагIаш тIехьалена шийга кхача дезаш бар Маркса хьокхаш ба». 1) Цу процессе аламий уйлаша карагIаьннарам карерзадарех мировоззрени ларлаш йоахарех лоархIаме вехa цо Крейцнахера 1843 шера ахкен гIурен. Прусски правительства «Рейнски газет» дIакъайлачул тIехьагIа Маркс, истараьнна, цо ше маьлара, «деша цIагIа» дIачуваха.

ХьалхагIа хиннача, общество дегIахара теорешка критически хьежа чакх а валаро, берригумен истори, къаьстта а Сийлахь-Доккхача французски революце опыт Iомадаро Маркс сага йиш хилийтар лоархIаме вывод ан е. ТIехьагIо цу хьагъехьа укх тайпара алаьа цо: «Аз аьлча тохкамаша со дIакхоачаваьа правови отношенеш, паччахьалкхен формаш а цо мара, нийса е меаштa чухьада а. е адамий уйла юкъара дегIахар оалаш долчох а кхетае йиш йоацача, кхыча бесса, дерригаш а чулаьна Гегела, XVIII-ча бIаьшерерча английски французски писателий хьакхаьмегIа «гражданаски обществе» оалаш долча материальни вахара гIуллакхех шоай овлаш а тIехьа чулаха доахаш хиларга, гражданаски обществе анатоми политически экономеяра леха йоагIаш хиларга».2)

Укхаза, укх дIаьнтача рейнски городе, 1843 шера июле, шийн кхел кхи шIаккха хоали а ергIоацаш берех къоален хахарча ший подругана, тIехьаьнна хозеи доккха хьаьнкъал долаши хиларпа белгалъаьнна хиннача Женни фон Вестфаленца йийзар Маркса. Мари сесаги шоаш хилале хьалхагIа, 1836 шера дешна вIаши къайлагIа дош делла дар йоIе дIамига саги. Ший «фуга дагзача» аристократка. Триререча «бовлий паччахьа», правительствени советника йоI хинна Женни Маркса мутIахьа йола хоттагIа а тешаме гIонча а яр. Цо дег тIара къоабалдеш хьаллоапар цунна дагардараш. Цулуъа, деррагIа цун никъ дIа а хьеш, ший тIехьарча деношка кхачачалца хьинар ца кхоеш къовсам лоаттабаьб цо болхлой классе гIуллакх бахьан долаш.

Ше материализма позицеш тIа оттар сецца чIоагIхир Маркса Парижe 1843—1844 шерашка. «Немецко-французски ежененедельники» яха журнал цига арадахар дукха 1843 шера гуйра юкъе ахачул тIехьагIа цига дIаваьхача хана. ТIалттача стройна къахетам боацаш критика елга лерхIаш хинна керда хетараш Маркс дувза гIойртаа «политикерча белгаларча партийни позицеца, хIаьта доаче, критика бокъонца бовча къовсаца хина а уж цаIаш даь дIаоттаде а... (т. 1, агI. 381). Из дагa а долаш пролетариат йолча вера Маркс, Iилмаве санна вера, хIана аьлча классови хьаштам бокъонца общественни прогресса объективни тенденцеш моргаш долаш йолча пролетариата еш бокъонца Iилман дарa тIа аттеи массе тайпарча низмех мукъабаьннeи дуьненах бола кхетам; къовсамхо санна вера, хIана аьлча пролетариата чакхъялладша эгтара чIоагIагIа йолча революционни классе йоланда. Гуманист санна вера, хIана аьлча пролетариата ниэ кхоачартба ше мукъайоакхаш, Iазапа еррига формаех адамзе мукъалехха а хIара сагa хIана тоалулга Iаланзе а. Социалистически революце дагътаьа капитализм гIера дIа а кхесса, эксплуататорех мукъа йола общество хьалъе сом бола ниэ а лаьрхIа пролетариат дагахьа тIаьэр. Маркс чIоагIгIа коммунизма наькъа тIа оттар маIан долаш дар; дIахо цо йоачa хана болхлой класса керттера мукъаленa къовсамца йийзар цо ший кхел.

Париже Фридрих Энгельс нийсъелар Карл Маркса. Цунах Маркса хилар тIехьаьнцa талант болаш воалa ший эр санна йолча уйлаш тIа дагтари соратники, хIаьта дIахора берригa вахара никъ цунна оагIув оагIох а теха дIачакхбаьккхаб цо. Эгтара хьалха Маркссем Энгельсeм цхьана йоаь болх бар «Бела декал» яха книжка (1845 ш.). Из болх чакхбаллалца цу тIа я Марксен Энгельсеи цу ханарча идеологически противникашта — революционни лаьъа халкъашка долча адамашка хилар харцлени истори хьадеррала «критически» уйлан анкалеш, керда юкъ-юкъера наx хилар хьахьокха гIертаи хиннача гегелевски философе эпигонашта еш йола ира критика.

Iилман коммунизмана лара еллараша наьрa кхеталеш хинна, хийра йолча идейни тененешта дайи цетара дукалара процессе, моллагIча формехьа але а реакционни идеологеца, болхлой класс ший идейни влиянe есар дал лоаттае буржуази гIертагa хьахьокхаш йолча ерригача теорешa мазар боацаш лоаттабеча къовсаме мара пролетариате Iилман мировоззрени хьалхайтен дегIалкхувлен йиш ца хилар.

Парижe Маркса баьча хьинарерча балхо, болхлой организацешцарча цун шеррача бувзамашa, революционни эмиграцеца юкъерча цун лаккхача авторитето реакционни гIозараш коргагIоадаш хиннaд. Прусски правительствена тоалбар а деш, французски Iаьдалаша 1845 шера февраль бутт болабенначa юххье Парижера дIаваьхийтав Маркс. Ший сесагапен дIаьнтача йиIигаци Брюсселе ваьхав из.

Керда мировоззрени хьахьоллилгa чакхахкха дезаш Iалашьйте доккха декхар дагтар Маркса хьалхашка. Цул а хьалхагIа яздаьд цо: философе «пролетариатех ший материальни гера лоархIам санна, философех ший духовни гера лоарIl пролетариате а..» (т. 1, агI. 428). Цу тайпара гера хьалелга — мишта дар Марксеи Энгельсеи [illegible] дерригa низам дIатедаш хинна, цар кхоачашде лийрхIар.

Кердача философе, диалектически историческа материализмо, дIалаьккхад еррига къаьнача философе оалантара айп—хетаргахьа йола уйла санхетаи чу/лоаттаелга, чIоагIдир общественно-исторически практика айхха юваенна йола революционни теори низа болаш хилар. 1845 шера Брюсселе язъячa «Фейербахач йолча тезисаш» тIа, цу. Энгельса аьлача тайпара, «кердача мировоззрене гениальни эмбрио» шийна чулоацаш долча эгтара хьалхарча документа тIа, Маркса хьахтайкадаьд: «Философашa аьнаш тей-хеттача тайпара мара хьадовнийтадац дуне, цхьабакъда, гIуллакх из хувцилгах лаьт». (т. 3, агI. 4). Бакълар доацара хола низ бола гераш цунна эргаланаш ара теорин хинна дIахоттар марксистски философи, Iалам, обществе, сага уйла дегIахара дукхагIа ниъяра йолча закономерностех бола хьехам хиларах тарра.

Маркса теоретически балха тIа эгтара керттерей тIа-тIа боккхагIа хулаш болех лоархIам хилар политически экономе проблемаш Iомаярах. Экономика дерригача общественни вахаре керттерча лоархIаме хилар тIа уйла еща вала Маркс Париже волаш а тIехьа волавелар политически экономи кIоаргга тахка. Цкъара оттаь капиталистически эксплуатаци теори тIахиннача чакхдаланaа лоацач «1844 шерарча экономически-философски йоазонашха хьахьокха гIертаб из капиталистически производствана анализ аьчуя тIехьагIа хьагучадаьннaчох социалистически революци низа ерг ца хилар. Обществе классови идеологически лоаттама дара хиларах тарра цун экономически отношенеш дIахо Iомадаро Маркссеи Энгельссеи йиш хийтар истории (исторически материализм) коммунистически обществех бола хьехаи материалистически кхетабелга «Немецки идеологе» тIа (1845—1846 шераш) тоьал шерен деррагIен хьахьокха. Истори материалистически кхетаделга дIалоладарца Маркса хьахьекхаб истора, ший Iалаьнте дукхача оагIонех вIашдухьаленашкеи законоеррин йола бIарчча кхаь процесс из хилархах тарра, Iилманца Iомадарча бола никъ»1) Iилман дакъе карагIдаьначa цу зеиллерча гIуллакхах Маркса эгтара хьалхара сийлахь-доккха кхелаш аьннах Энгельса.

Истори материалистически кхетадара дакъе керттера вывод хилар пролетарски, социалистически революци исторически хилалза ерг ца хиларах, объективни исторически процесса закономерни результат хиларах тарра коммунизмах бола положени.

Обществе дегIахара объективни законаш Маркса хьаделлар — ше сага санхетамера гIуллакхаш, наькъа исторически творчество харцъеш йола фатальни процесс санна ларгIа доагIа хилга хац. Истори, белгалдаьхад Маркса, ше лерхIар кхоачашдара тIаккхунча сага гIуллакхаш мара, кхьча тайпара ларгIа йиш йолаш э хац. ЧIоагIа лоархIаме ца, мах бале а е кхыйола классаш але а, цар шоай гIуллакхаш чакх мишта доах, исторе объективни лелаьнга хьежжа лоа е цунна дукьала доах пар. Цигара чьабоагIаш ба марксизмо революционни теоре беш бола боккха лоархIам. «Теори, — яздаьд Маркса 1844 шеррехье а, — материальни ниэ а хале дIаотт нах шийна мутIахьа бь из мадаьтлинге а» (т. 1, агI. 422).

Кердача революционни хьехама ларлаш нийчъелга Марксеи Энгельсеи айхха дувзадолийташ хинна болхлой класса юкъе из дIабоаржабара декхаранца. «Тхоашта четараш Iилманга бакьдаь дIаоттадара декхар латтар тхона тIа, — яздаьд Энгельса тIехьагIо цу ханах лаьца — цхьабакъда, тхона ехь кIезигагIча лоархIаме дацар тхоай могтигшта хIамаш нийса хиларах европейски а эгтара хьалха германски а пролетариат тешаелга» (т. 21, агI. 221). Марксеи Энгельсеи цхьаллаш лийхад болхлой организацешта вовдействи ергIола наькъаш, цаьхагаш дIа-юха а кхухьийтеш цаххалаш бувзам лоаттабаьб Англи, Франце, Германе, Бельге, США хьалхалаттача болхлошеи революционни интеллигенце вихалашеи.

1847 шера кулгалдарь дакъа лоацаш Марксеи Энгельсеи а волаш вIашагIъеллай коммунистий Союз, Iилмай коммунизм ший идейни бахана, а аьнна хьакхайкадь йола эгтара хьалхара дунен халкъашта юкъера пролетарски организаци. «Союзо лерхIар, — яздаьар кул устава тIа, — из да: буржуази дIакхоссилга, пролетариата йола оттаелга, къаьнара, антагонизма лара тIа латта буржуази общества классаш йIайоахилга, классаши частни долахьен йоацаш йолча кердача обществана лара йоалтилга».

Союза шоллагIча конгрессе тIадиллараx Союза программа — «Коммунистически парте манифест» (1848 шу) язъяьй Марксеи Энгельсеи. Цу тIа хьахьекхад чулоацама дизлача кIоарген формашка дийнача бахьа-дикеи дола капиталистически обществе вIашдухьаленаш дегIадахара сурт, белгалъяьккхаб болхлой класса организатори баьчеи хиларах тарра пролетарски парте хоашмболлаш бола лоархIам. Пролетарски интернационализма сийлахь-йоккхий принципаш гIорбаьннача тIахьехамца хьакхайкаьй «Коммунистически парте манифесто»: «Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!».

(ДIахьадоаргдар хургдар).

(АПН).

1) В. И. Ленин, Соч. бизза гулам, т. 23, агI. 43.

2) К. Марксеи Ф. Энгельсеи. Соч. т. 13, агI. 6.

1) В. И. Ленин. Соч. бизза гулам, т. 26, агI. 58.

ДИССЕРТАЦЕНА ЗАЩИТА Ю ЦЕХЕ

Кузнецки металлургически комбината (Малхбузен Сибарегiа) вIаьдлуш воаца новатор механикаре вовзаш ва Владимир Монастыренко. Цо мильонхилле иттаьш нерделараш на къахьала а юалаш леладеш да махка дукхача металлургически предприятешка. Монастыренка сийлахьа — Российски Федераце заслуженни рационализатор яха цIи енний.

Монастыренко тIегIерта къаьнийгна металлах йоаца хIамаш эгтара кIоаргагIа йоахха болх хьадаьа. «Легированни болаташ деига дикагIа вIаштIехьдаккхар» яхача Iилман балхаш Монастыренко, кандидатски диссертаце тема хинай. Дукха хIамаш новатора цхьаькъала а йоагIаш защита яьй цунна.

Производстве Iилмаш степень енна Кузнецки металлургически комбинатера эгхаьгIа технически Iилмай кандидат ва из.

Владимир ХРИСТЕНКО.
(АПН).

ХОЗЕИ ДИКЕИ

Грозненски кога гIирс беча фабрика болхлоша чIоагIа къахьег гIирс хозагIеи дикагIеи хилийтара. Март бетта реализаци яра план 110,8 процент кхоачашъяьй фабрика коллективо. Планах лаьрхIачул совгIа дIаяхьийта продукци 41 эзар сом мах болаш я. Къахьегама овсарлен план а 1 процент тIеккхоачашъяьй. Социалистически яхье хьалха латт фабрике С. Мурдалов керте латта модельно - пошивочни цеха коллектив А. Шаулова кулгалдеча модельно - заготовочни цеха коллектив. Цар дакъа толамаш кхы а лакхагIа да.

В. САМИЕВА,
тха штатни йоаца корр.

НАЬХА УНАХЦІЕНО ЛОРАЕШ

ШИ САГ мара вац цу цагІа. Ах бийса дьдна ха. Сих па бу шоай никъ истола тІа латтача сахьата стрелкаша. Вакъда цу сахьата деш дола тата хозаш яц унахочун уллув аьгІа Сурат Магомадова. Иштта дІайода ха: секундаш, минуташ, сахьаташ. Сурата дага а дагІац ше мел ха аьккхай унахочунна йисте аьгІаш. Йисте аьгІаш аьлча бакъ хургдац. Из яр цамогаш волчоа тІера бІарг ца боаккхаш цунга хьожаш, цунна оттув бе гІерташ шийна могар деш.

Цкъа санна дуккхаза хьадоац цо унахочун пхьарс, цун пха беттабаларга хьежна хов лора гІулакх моштад. ШІаьхха хувцалу дара бос унахочун тІаьтта кхерам боаца ба. Геттара хала доал цо са. Из вераарг хиларах, дІахо вахарг хиларах бола теш байнар санна ба. Бакъда дукхача шерашка шийна лорий зешар деш дола йолча хана говзача специалисташ хьийххача бесса къовсам доаттабе беза цуй вахар бадьанце. Мелла хала дале а тІехьашка яла йиш яц.

Гарре оаглю ва дІаьхха. Сатийна хила гІерт лор. Из а сиха дІаштІехьдалац.

Дукха а укхаза унахошта хьарьІа йола молхаш, царна юкъера саг дикагІа верзавертволаш араш къовсташ еза. Уж ийсса хьалахара унахочун цамогара истори дешаз деза. Из тохкам бе вешар дукха ха я, хІаьта мел кІезига яр из ха хІана Магомадова Сурата йара. Сиха дагалоац цо шийл лорий практика шеранна хинна масалаш. ШІаьхха дагалох царех цаІ.

«Ваьнц со дийна йистейоалача шера операционни истола тІа вева хилар яр санна лазар долаш саг ма варий. Цу хана цунга хьожаш хиннар профессор вар, хІаьта тхо, кхоана хургдола лораш, кІай халаташ а духхаш цун гонахьа латтар.

Дика дагалоатІар из хІанз Сурата.

Юхь тІара кІезиг дукха хувцаелар. ХІанз-м диагноз оттае а аттагІа дар, хІаьта цул тІехьагІа шийца хала а хала хилар...

Дукха ха ялакар цул тІехьагІа. Унахочоа гІойле хилар. Елаелар даьвар Сурата юхь тІа. Цул тІехьагІа довзаза дьаьхьар, цунна йисте дьагІаш дукхача сахьаташка чуяьйна са. ХьалхагІа ше из зийнача сахьатага хьаьжар — хьалагІчок ах сахьат дьаьнадар. Цо укхазара гаьна дар — юрта йисте ала езар цунна ах бийса яьначул тІехьагІа. Цхьабакъда ха дукха хлари цІа гаьна хилари лапар цун хІанз дагадаьлар. Пхьакхар дар из ше довзхача Іазапах саг чукъавакхарах, цунна вахар ше даларах гІаьхьахар. Из хьахьокхар хий чупатташ дале а сийрдадьинача бІаргаш, лепача басалгаша.

...ХІанз вай доаладьар Надтеречни районни больница лора Магомадова Сурата къахьегаза вахардара алхха цхьа масал мара дац. Дукха хинвал цу тайпара гІулакхаш.

«Лорий говзала кертердар фу аьлча, из да шийн гІулакх дукхадезаш хилар, наха ю гІулакх эпалга кхета а деш шийна хьалхашка латта лекхараш кхоачалше гІерташ хилар», — йоах Сурата.

Бакълув Сурат Ахмедовна. ХІаьта уж цо ше белгалаяха дехараш хила кхоачаш а ду...

Цхьа шийн тайпара хилар Сурата лорий говзал кароерзаяре пекъ. Цун бера шераш дІадахар Казахстанерча Караганда яхача шахтерски городе. Дийша чакхъяьккхар юкъера школа.

«Мичахьа деша яхача бакъахьа я? МалагІа говзал я дерригача вахаре вакъаяргьяр?» Из хиттар кхыча, шийл хаварча кагирхоштеи мехкараштеи санна хьалхашка эттар яздайтта шу дьаьначча Сурата а.

Дукха уйла йиизар цу хьакъехьа.

«Со хургьа лор, наьха хІара дендара вахар лорадара специалист», — лаьрхІар цо.

Из деша йола Къилбаседа-ХІирий медицински институте. ДІадахар сакъерадаме студенчески шераш, чакхъяьккхар институт. ТІаккха из хьожаш Нохч-ГІалгІайче, шийл дай а гаргара, цхьа а бахача Надтеречни районе.

Дукха ца лоархІаеш санна баьккхар цо больнице ваІарах чу хьалхара гІа.

— Сурат, хьо туберкулезни отделене лор хила еза, — аьлар цунга больница кертерча лора.

— Раьза я со.

— МалагІча цІагІа я ели со дІахьожаю отделени, — хьаьттар Сурата.

Цу хаттара дала жоп сиха корадиензр больница кулгалхочоа. Юххера а аьлар: «Отделени вай хІанчул тІехьагІа вІашагІйолла езаш я, кхыметтел цхьаккха лор а вац, хьо мара, хІаьта медицински сестра оаха хьожаергьа хьона. Цхьана аттагІа хургьа шолла боал бе.

— Дика ха, — аьлар цо тІаккха, отделени хургьа... кхьаьтта тІа а цо хулаш боккъонца.

ШІаьхха дагадеха, сагетала аьниз деш дапар уж. Дукха ха ялалехьа вІашагІъелар туберкулезни отделени а. Из гІулакх вІаштІехьдаьккхача кІезига къахьийтанзар Сурата.

Йола из лор юртарча наха кхыча гІулакхашца а. Кест-кеста хул из совхоза болхлойн специалистийн цецалашка. Цхьаьа бола цунна юртара меттел района дукхагІча юрташкара нах, хоа цу наха эшар, лазар малагІа ха. Шоаш па кхеташ хІана нийседелча а цунца дагабала, цунга хаттар ухаш нах анйелу. Мадарра аьлча цул тІехьагІа йоалелар из ха ца къовсаш, хьенар кхо ца деш, хийла байсаш йоае езаш хинна ха. КІезига дац кхоачашде дезараш.

ХІара дийнахьа буса иттех хІана цо аьнна кьаьов хул цунна, хІаьта кхоаю из деррига кхоачашде, из кІаьдьенна а цо бІукъожабеш ха шаьккха а яц. Сахьат хьалха «Знаменский» яхача совхоза унахочуга хьежаш хинна из бІаргаго йиш я «Скорая помощь» яхача машинаца кхыча юрта. Шийн керттера боах барах тоьал беш яц хьажар дола Сурат.

Йоккха активистка а я из. Цо деккха дакъа лоац района общественни вахаре, пахадаш болх бу наьха унахціено лорадара тайп-тайпара мероприятеш чакхйоалаш.

Балхах мукъаяьнна цун перерыв йола ха яр оаха къамаьл даьр. Шийх дукха дуща лап, хаттара дуц дола жоп геттара лоцига дале а хоадам болаш да.

— Фу хувцаргда аз сайх? Наха дикагІа ца хоІ цо, — аьлар цо тІехьара а.

Бакъда наха ха а хов из дикагІа. Цар массане а сий ху цун, дукхаса. Наха дика ховрхІаш ца хилча хоржаргьярий из районни Совета депутатолла а. Цига а шийн декхараш дикка кхоачашду Магомадова Сурата.

М. ОСМИЕВ.

Торонех бизза пайда эц

Укх шера 250 гектара тІа хьажкІа кхеергья тха звено членашъ. Эзингача коллективе алх саг мара вец а тхоай декхараш кхоачашдергда оаха, хІана аьлча йоккха опыт йолаш ба механизатораш. Дуккхача шерашка хьажкІа кхееш из говзал дика караерзаьнай комсомолец волча Амирханов Махьмада. Совхозе цІи хевай КПСС-а членалла кандидаташ болча Ижаев Дауда, Ижаев Дукхвакий, Хачукаев Мухьмада.

Тха кхаш леладераша доп декпаа хІара гектара тІара дІоаллаь центнер фуальхьа хьажкІа чуп дІавах йоагІар 25 центнер йолча. Дукха къалье дезаргда тха цу тайпара лакхара хьукъам кхеБара. Вейта аьлча, хургболча хьукъама лард йолла гураха доладеннадар тхо.

ХьажкІа дІае къовстадаь лаьтта зиба аьхар ваха, цкъа-дале, хІаьта оаххашехьа а кхай тІа картограммага хьежна минеральни, органически удобренеш тейсар.

Ела хьаэттар бІаьсти. Дикача кхоачамца накъададьккар тхо бІаьстан балхашта. ДерттІа кийчйир оаха тхоай йолаш йола юртбоахама техника, инвентарь. ВІаштІехьдаьха дІадолалдир оаха кхашкара балхаш. ХьажкІа кхеергйолча деррига кхай тІа тІоадал соцдара шахкаш дьаха баьнаб механизаторам.

Дукхача шерашка хьажкІа .... рах цхьа хІанй шийнал ейха. Тха хьалашка хьажкІа хІаера эттара аьттув боламгІа йола ха тикъ цхеагІча апрелe дена цхелагІа май кхаччалца я. Цу хана 10—12 градусага кхаччалца дІоаллу лаьтта. Аз белгалъяьча хана тІехьадалийта йиш яц фу лаьттагІа доладара гІулакх.

Хьожаргда вай хьажкІа дІаера гІулакх толазца чакхдаккхара йолча тха тофонашка! Къахьегамхой шоай гІулакх дика довзаш, дег тІара къахьегаш хиларах доалаш доп гІулакх.

Тха звенона тІачІоагІаь кхо трактор я. ДерттІа тоаирах кхашка ца совцаш дика бодх бу шар хІана. Цул сонгІа тха доалахьа хьажкІа дІаюв цхьа сеялка, «КИР-4,2» яхача маркех йола цаІ, «КПН-4А» яхача маркех йола шиъ — кхо культиватор, кхоачамболлаш мехкеш да. Торактораш дукха ха йовццаш дьакка цІеха я. Бакъда тха инвентарь геттара тиша я. Дале а ремонт дика яр бахьан долаш тха йиш хургьа укх шера кхашкара балхаш дика чакхдаха. Тхоай доалахьа цаІ мара сеялка ца хиларах а дукха вовгаш зац тхо. Нагахьа санна тракторо цхьан сов мах мара болх па бойл-м тхона 25 ли хьа эшаргья хьажкІа дІае (норма итт гектар), цхьабакъда тха механизатораш шоаех бІубенна ба хьажкІа дІаера балхаш 10—11 дийнахьа чаккхдоахаргхиларах — шиъ сменах бергба бодх.

ХІана хьажкІа дІашергйолча кхай тІа культиваци ен ба механизатораш. Уж балхаш шин сменах ду кхаь тракторашца. Массеи дийнахьа доорга тхо культиваци яь. Са белгалье безам ба нов. Амерханова агрегат. Шийн сменин норма пхийтта гектар мара йовцача хІара дениа 19—20 гектара тІа культиваци ю цо. ХІаьта шоай сменин заданеш кхоачаш ца еш цхьаккха а механизатор вац тха звенона.

Ши бІаь гектара тІа шекара свекла а кхее езаш да тхо укх шера. ТІоввцача декхарашка хьежа из мальтера культура кхеара зе мел дезар дергІа оаха. Цхьан дешаца аьлча, укх пятилетка кхгалагІча шера тхьувкхан кхебара оахош дешпа доп кхоачашдара тхоай йолаш йолча еригача торонех бизза пайда эц оаха.

І. ЧАГАЕВ,

Ачхой-Мартанна районе «Дерменчхиновский» совхоза йиьалгІачо отделене звеньевой.

ЛЕНИНГРАДСКИ ОБЛАСТЬ. Къилбаседе - Малибузен юрта боахама Інама-тохмана института Інамахоша агрофизически институтаца цхьана корнеплодийн цхьайолча баьцийн фуна дражировани яра метод кийчъяьй. Дражировани яр — из да фу горгача кедарен цхьатарарча боарамеи хилийтар дукха из къастта шийн тайпарча массана юкъе корчалар. Цу массех йоах питательни веществаш, микроэлементаш, деттІ лейтаи йола стимулятораш. Дражировани ю селекцин кийсача боарамагІа фу дІаіоци, юхера а, хьуман лакхагІа хелийтари дукха.

Института а Гатчински района «Красная славянка» яхача совхоза а опыташа хьаьокх, дражировка яь дола моркова фу дІадийча хьукъам 15—20 процент лаккагІа хулаш хилар. Хьалгашта юкъера йовкъаш цхьан боарамагІа худ, култашла хьета къа кІезиглу, хІана аьлча шийлкъе езаш уж.

Сурта тІа: тайп-тайпарча культурий дражировани яь фу дика дий хьожаш я техник Буланина Лариса.

М. Блохина сурт.

ТАСС фотохроника.

ХЬИНАР ЛАЬГІ ЦА ДОЛИЙТАШ

Украине, Дагестане, Дальни Востоке бахача наха а тІехьа бовз Грозненски шаькх еча комбината коллективо хьаеча вафлейн тортийн чам. Юкъера лаьрхІача дийнахьа буси 60 тонн продукци арахеп пар. Цунах найсса ах шой республикал араха дІайохьийт.

Технически отдела болхлой тІахьожам а боаш Саратовски метолах болх беш я вафельни цеха коллектив. Массех къанех вац бо цу баптайнача коллективе къахьегаш. Йис цу хьалха комбинате из шех хьайийллача дейа пинга болх беш я хІанз цунна керта латта А. Ворогтина. Гакха култалхо, новкъостий лог хоаш хиларах лакха сий ду цун болхлоша. Юбилейни вымпел лелечча цехе хьаьнал къахьегачарех ба коммунистически къахьегама ударник йола пимарчица Н. Гойтова, варщина А. Давыдова, печная Р. Ульбида, кхьбараш. Продукце дикал лакха а йолаш, массала шоай заданеи тІехккоачашьеча болхлошта дукхха наьхера сонгІаташ, ахчан премеш тийннай, баркалаш кхайкадаь комбината администраце.

Цехашта юкъе яьржачь социалистически идье хьалхара моттиг аккхарах ена Ше байрах карара из йоалийташ делаш вІаштта укх шина бетта, ХІара бетта тІехккоачашью пе паччахьадихен пааж а.

Бахача наха чІоагІа хоатташ, а дукха ха йоацдаш цар арахеца йолсеппа хоза чаи бола «Полярни», «Сюрприз» яха а кхьйола а вафельни торташ.

Иштта бахача наха чІоагІа эпаш а хеттала а я наьх ета цеха болхлоша хьай краснодарски кормовни сорт дола герга маькхаш. Хьалха 15 тонн мара арахецаш ца хинна из, хІана дийнахьа буси 5 тонн дукхагІа ара а хец, цул сонгІа ферментни препарат оттайнча дена наьх сайсагІен кІаьдагІен а хуа.

Шоай бехха опыт хьоначарна дІа а луш хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб опарщик М. Петренко, бод дьув М. Сеталова, маьхх етта Е. Латыш, комбината къаьнигІа бола болхлой.

Белгалдаха доагІа укх тІеххьарча хана чІоракаш деча цеха коллективо керда арахеца доладенна цхьацнане бІаь грамм дезал дола шерза чІоракаш булочни цеха продукции.

Ер 1968 шера планьа сонгІа 37 эзар сома маьха продукци арахоена. Балле юкъе пайдане дола кердадараш кхайхьар бахьан долаш 1,0 процент балха овсарле лаккъе, хІаьта укх шера 1-ча Мае дене еррига комбината коллектив бездефектни методах болх бе аргІолаш дика къахьега, аьнна шоаш тІаийцача социалистически декхарашна дика лоархІабу болхлой. Хьалхарча квартала валоаи продукци арахецара план 106,8 процент продукцена реализаци яра плах 101,9 процента кхоачашъяьй. Уж темпаш лох па йолийташ къахьегаш апрела хьалхарча декошка в.

З. ДОШУХАНОВА.

ХЬАЛХАРА ГІА БАЬККХАБ

Хьалхара гІа баьккхаб «Горец» яхача совхоз кхаш леладераша. Цхьа ди, сахьат эзхьа ца доале гІертеш къахийгар цар хьалха юв культураш лоацпача хана дІайийна бераран дика Іантара даьначча алаташта гІулакх дарам. ДІайийна аьнна цаІ ах бІаь гектар гарга люцерна, ши бІаь гектар горох, цаІ ах бІаь гектар алатайна лаьрхІан ши бІаь гектар мошача лоакъарах вел.

«Дикана лоагІалла Урус - Мартане» аьнна йоазув тІа а долаш юртах чуволлача латтача вокзал хьатІачувоалахехьа, аьрда сагІоранах улл гуракья кІа дийна цхьеаллагІча отделене баьццарк кха. Цунна юкхе уллача Іаьржача лаьтта зом оккхийта лел колесин кхо трактор.

— Ер севооборота шІсалгІа кха да, укх тІа шекара свекла дІае лерхІ окча укх шера, — йоах совхоза агронома. ДІадахача шера чІоагІа хьийкъар шекара свекла. 90 гектарах хІаране тІара планах 185 центнер мукха езача юкъера лаьрхІача 299 центнер шекара свекла яьккхар оаха. Дикка пайда бир цо боахама.

Из лоархІамо культура дукхагІа е лаьрхІад совхозе укх шера. 120 гектара тІа кхеергья шекара свекла. Дикна гІулакх даьа звеньяша шоаште хьакъовсталаьча участкаш тІа. Укх шера шекара свекла хьувкъаьра соахка гуралье а къовсам боархабаьбар укхаза. лаьтта ахале хІара гектара итт тонн кхоачийташ кхов цхи центнер суперфосфати тессар. БІаьсти йоаллаше тІоадал дІакъайлар. ХІана культиваци ен ба укхаза.

— ДикагІа бола совхоза трактористаш ба укх участкана гІулакх дерам, — йоах отделене агронома Эльмурзаев Султана.

Масса лел машинаш. Солла сиха лехкаш хиича тамаш а-кх культиваци дерттІа йойл аьнна уйла чуессар тхона.

— Раьза вай хьо механизаторий балха! — хьаьттар оаха совхоза агронома.

— Але хІама доацаш дика ю культиваци. ХІана аьлча механизатораш шоайла тІахьожам доаттабу. Къахьега дика къахьег трактористашкомму-ниста Сатаев Цукула.

БІаьстан кхашкара балхаш дІадоладеннача хьалхарча деннойше а еригга культураш заинадьеи дикеи дІаера социалистически яхь дІайолаьяр ва Цукул. ХІара денна доахача толиний лара а хиина дІаэттай яхь. ЮкъеЙоалаяьй къахьегамшара безам совбоаккхаргбола керда методаш. Культиваци ен йола агрегат тІехьатесса зом баьккха кха юхьера тхоа дукхьаза йоагІача Мазаев Вахий трактора тІа карара кара тела бригадин вымпел аьгІар.

— Мел кІоарга ю еш культиваци, — аьнна лаьттар оаха трактор соцавь хьатІавенача Вахийга.

— Ялх сантиметр мара кІоарга е езаш, хІаьта оаха кІоартта Іочу баха оасара овла лоацарболаш 10—12 сантиметр ю.

Механизатораша дика хьетаду, лаьттана гІулакх дарта хьежжа мара дІайийна культура хьахуре ца хилари, хІаьта хьалгагІа алаши культура хьувкъарга хьежна лакхлулгеи.

— Вай оалаш махиллара «дІайинар мара хьатІазаргдац», — йоах йоккха опыт йолча Эндиев Хьамзи. — Лаьтта беркате да. Цхьабакъда цуннгара из хьадаккха за деза кхаш леладераша.

Гуш за отделене къахьегамхоша укх шера тІапйпа лакхара социалистически декхараш кхоачашдара цІенхашта теркаш тІабахийталга.

Бруе тІехьатесса юххера гектараш та мукха баьккха бовла гарга ба укхаза хІапз.

Кийчдаь долаш да шекара свекла дика фу.

— Кхоана шекара свекла дІае аральгья тха трактораш, — йоах механизатораша.

Т. АРЧАКОВ,

собкор.

Кубана лаьтташ леладераш кхашка арабаьннаб. Яьтта леладара культура лаккьар дуьа лелаеда йххьо дакъа лоац края колхозийн совхозийн 2400 бригадои отделенеи. Кхашкара балхаш шин сменагІа ду, фу вІадув йолхачеи цхьавачеи агрегаташца, пайда эц дикагІа долча фух.

Сурта тІа: Гальерски совхоза кхашка горох дІаюви латт.

Е. Шулепова сурт.

ТАСС фотохроника.

УЛЬЯНОВСК. Ульяновски областа «Нариманский» совхоза беррига коммунисташи комсомольцаши шоай политически экономически знанеш лакхью тайп-тайпарча кружокашка занималаш.

СССР Коммунистически партеи историен Іомавача кружока цхьа занятиш хиннай В. И. Ленина Центральни музея Ульяновски филиале. Деша богІаш рейта укхаза йизай Коммунистически партеи Советски паччахьаллен хьалхьчун вахара а балха а симболеш лашь.

СУРТА ТІА: совхозе болхлой музея филиале занимаш экскурсовод хьожаш ба.

ТАСС фотохроника.

ТОЛАМАШ ДАЬХА ДАЛЕ А...

Мартовски Пленум хиннача тІехьагІа шоай боахама экономика лакхъяра чІоагІа къахьийгаз Шелковской района Ленина цІерагІча юртбоахана артела коллективо.

1966 шерачух 41,9 эзар сом дукхагІа ба колхоз. совхоза баьнна пайда. ХІаьта рентабельностага диалача из 47,5 процентага дІакхаьчай. Соахка артела коллективана хьахиина цІена пайда 337320 сом да. Из алсамбаларга хьежна тІакхет колхозхошта цар хьийгача къих душ дола алапи а. Юкъера лаьрхІача соахка баьча балхах дІарана 749 сом алапи ийцал. планах лерхІаш хинначул 200 сом гаргга дукхагІа хуй из.

Укх шерашка дика даккхьенай боахама лаьтта лелазара культура. Из бахьан долаш дукхагІа йола алата, алата-бобови, технически культураш планаьа сонгІа еккай колхозо паччахьалкьена. Геттара дика хьийкъар цар кхашка хьажкІа. Планал 11,9 центнер сонгІа а йолаш хІара гектара тІара 61,9 центнер фуагалька хьажкІа чуийлай боахама механизатораша.

Цхьабакъда, еррига культураш кхеш боахамо литта дика. Масала, цхьайолча участкашкара коксаш хийла хилар бахьан долаш беналашкара чубена хьукъам 5—10 центнер эгаш бар.

Укх шера коксаш кийлха йолча лерда гаьнаш дІайогІа хьажа беза колхозхой.

Кхашкара культураш лаьрхІа цу гІулакха вІашагІъеххача къеньашка лахайта еза. Из геттара лоархІаме да хий дехкача лаьтташка.

Кхы а дукхагІа нийсдечка кхоачийбоацараш хьайбаш лелаерий балха мехь. Планаш кІезигагІа дехкар цар тха, хІана а лакха да продукци хьайборккхаш дІадохийтар. Дукхьал дукхагІеи тхалгеи вІанйкхача кхыча хьайбай продуктаьшка дІадалар планал тІех да.

Колхоза доахан а из а лелаечча фермашка производства культура лоза а, дукха доахан Іахара дус, из бахьан кІеоагІенна колхоза доаман. Хьайбай Іул дикача фух дола йоахал а дІйца тоаде деза.

Кхомбеш лехьаш хьайбашта докъар. Воарамал сонгІа оах силос, концентраташ. нудукьа лакха 10 продукташка дІадалар.

Дукха да дева боахама фермашка лелча балхашта механизаци яра а. Шелковской колхоза юкъарча гІишлоштьеча управлене шийл декхарех хапнахьа кхочаш ца дар бахьан долаш дІадахача шера 61 процент мара гІишлой объекташ хьалъяьй колхозе.

Соахка деха лулхьаларча банков ски кредитоалех ахча хьежаю боахама. Цу гІулакхо аьттув кулийт боахама экономика сихагІа дегІайоалаш. Паччахьалкхено тешаш бета хьежна хьурмат долаш лелабе беза хІараже шийна тІабиала бола. Колхоза правлене нахадаш тІаьхьожам лоаттабе беза пайда болаш производства леладайтара. Производства йоакхо ярах из алсамъяккхарам тІаоаха хила еза хІара колхозхочун уйла. Цхьабакъда, из кхетадеш бац цхьайола артела членаш. Соахка боахама къахьегама вахаре дакъа лоацаш хиннавац 33 колхозхо. царца лоаттабу къовсам лІара хила беза.

Н. АБРАМОВ,

республиканпарти гообкома экономист.

МОНИЕЗИОЗ—КХЕРАМЕ ЛАЗАР

ХьатІалттай бІаьсти. Са мел доала хІана хьовш латт. Ховхача сийнача баьца дІиргаш тІа гІоала йохалу гадоахка хІамаш. ДаьгІенашкарча сийнача баьцо безам тІаувз шийна. Цар баьцаца цхьана Іочуянъ организмана чухьа яха могарбдолаш йола личинка — нух хьоккош дола хьайбаш цамогаш дара кхераме йолча мониеза гельминта паразит. Цунах геттара атта цамогаш а хул. Лазар хала а тоакх Іоахарашеи Іаьсашеи. Цу хьайбаша Іочуйнаьча личинках кер чу дегІаух лента хьысапера дІана — Іаьлахмате дукхача даькилех латта мониези. Йизза чу фуаш а доахаш йола ондаьнна личинкаш кхона кер чура араух. Лаьттанцарча чоалпингаша кхо дуача хана цунца Іочуяхь мониезей фуаш, тІаккха цу фуех чоапилгашта чухьа хьахул личинка. Нагахьа санна цу тайпара личинкаш чу а йоахкаш йола чоапиг хьайбо из цунах кхераме лазар кхет — мониезиоз. Лоацца йийцача цу тайпара а лента хьысапера паразит — мониези дегІаахара биологически цикла схема.

Хаоттала хьалашка хьежна апрель боашне май бетта гучадувла доалу лазар. Іоахарашта цхьа бутт ах бутт баьнна а кхы декъагІа а хиначча хана.

Лазар къийтача Іоахарий дара чам бов, сихха гІелау, ондаггеи дегІадоагІнагеи тІехьаду. Шийн кІезигу Іоахарий, чухьара пилара цІока бесаздоал. ТІа-тІа чІоагІпуш чеи хул. Лента хьысаперча цІаьхача дІанех шоргашта чухьара мукьа моттигаш ткъаш йола сурматаш а хиниа. Цу тайпара, чуралка гІолла чакхьечдача хІамашта новкъавле е тарлу, хьайбаш цамогаш хулийташи доадеши.

Хьайбашта чура арадахача хоачашица хул мониезех хьакъийста дакъилгаш. Хьежача уж зелурегь кІай бесса-ІажагІча цар цилиндрически форма гІа. Цамогаш долча хьайбай кер чура арадаьнна мониезе дакъалгаш ходеча царна малагІа лазар да ха хІан дац. Нагахьа санна цеко йоалаш моттиг нийслой, материал техкамбе лабораторе дІайохьийт.

Хьайбашта диуба дара моллаш кийчьо 1 процент заьнгана, мыштьяка хьысапера мыста оаова. угрекисли цІаста, кхьвраш вІашагІа а эйий.

Нохч-ГІалгІайчене шерра даьржад 1 процентни заьнгала раствор хьайбашта къаьст-къаьста деналге. Доахан замаш лаьгІенашка мех долча хана лазар дІа-ха дала тарлуш хилар теркал а деш, цу тайпара обработкаш хан-ханнахьа яздз ергьан.

1968 шера Нохч-ГІалгІай «Зооветснаб» яхача объединене еш лента хьысаперча вІанашта хухьалара керда чІоагІа пайдане молха — феносал. Дийнача дозала цхьан килограммана доаккІара 75 миллиграмм боараме из молха молайча хьайбай организма чура цІенлай арадех лента хьысапера зуламе вІаший.

Лазар ца кхетийтар аттагІа да цунна дарба деча. Хьайбашта лаьттан тІарча чоаплигашка гІоала лазар яулаш хиларах, цу чоаплигашка мониезе личинкаш хьаба дІа ца лалийта хьажа деза. Цу гІулакха хІана денна помещенешкара кхо яра а тоахаш, кхо доаттадеча моттигашка дІаув теле деза тІехьагІа цунна биотермически обработка ергйолаш, декъар дуьаьчул тІехьагІа юхейисача хІамаех ІоцІенье еза кормушкаш. Фермашта юхе гІоала кхо далийта мегардац. БІаьстен юхье доахан далла далачух тІехьагІа аха еза кошарашта, телятникашта, кхийолча хьайбаш чудоахкалеча помещенешта гонахьара моттигаш. Иштта мехкинзашца цІенъаь, дезинфекци яь хилийта еза хьайбай помещенеш, царна гонахьара территореш цураха доахан чусоацаде хьалхагІа.

Профилактически мероприятеш чакхъяха еза общественни доахана юкъе дьа ца Іеш, иштта наха шоай доалахьа долаш лелаеча доахана юкъе а.

Н. ГРИГОРЬЕВ,

Нохч-ГІалгІай Іадама-тохмана ветеринарни станце паразитологи отдела заведующи, ветеринарни Іилмай кандидат.

Р. СИМЧЕНКО,

ветеринарни лаборант.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЮКЪАГIЙИСАЧА ПОЛИТИКА ЧIУГ-ЧIЕРГАШ

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ОБОЗРЕНИ

Укх тIеххьарча беттанкех кIиранкех шайра гуш дар Вьетнамера, дунен халкъашта юкъера, мехка чухьара гIулакхаш Джонсона правительства геттара вочу сагIоралла дессте хилар. Укх тIеххьарча бетташка Къилбехьен Вьетнаме массехказа чIоагIа шийгаб американски оккупанташ, мехка чухьа кIеарта моральнo-политически кризис хьоалай тIемо, бухьальай финансаш, доллараx бала тешам боабаьб, дунен халкъашта юкъера дукхагIа хийралькхай США; товьал хоххенвад Джонсона шийi сий а.

31 марта кIирандийнахьа, шоай мукъа ха телевизораштa хьалхашка маьршиа дIахьон американцаш багIача хано, цIаьхха дага а доацаш нарва хьалхашка хьаьттор президент Джонсон. Американцашка ше дош дела кхайкарал цо дIаловладир Вьетнамерча США политика хьакъехьа яьча заявленеца. Президента аьлир, американски самолеташтен тIема кемаштен приказ деннад ше «демилитаризованни зонагара къилбаседенгахьа уллача пайонагара дIашийкхача Къилбаседен Вьетнама кхы налеташ ма йойла аьнна». Цо йоахар «бомбаш кIезигагIча даьккъа тIа чуеттара» хьакъехьа ше денна приказ ДРВ территоре доккхагIа долча даьккъа доагIаш да. Цхьабакъда, цо белгалдаханзар е цу района доаламаш я, е шийi приказ мича хаккалца хургдолаш хьатьохкаш йола ха а.

ШоллагIча дийнахьа шайра гучадьлар, президента дийцача цу гIулакхо, маларра аьлча, кIезига хIама хувцаш хилар. США, хьалхагIа а йо мара, тиган чуетта бомбаш Вьетнама Демократически Республикана духьаларча тIема эрригa кхыйола акташ кхы къамаьл а доацаш сопаве. 1-ча апреле, Сайгонера американски информационни агентстваша дерча хоамех, ДРВ къулбехьарча даьккъа дов де шеза дукхагIа тIанхай США бомбардировщикаш. Джонсона заявлени алехьа яхачул. Президента Джонсона къамаьл даьчул тIехьагIа а къилбаседавьетнамски городашта дIахо а бомбаш чуетташ бар американски летчикаш кIоаргга мехка чу а ухаш — демилитаризованни зонера дIа 350 километр. «Нью-Йорк таймс» яхача газета редакционни статья тIа 3 апреле ладора, ДРВ-ена керда налеташ яро Вьетнамерча маларга даьла дог дайна хилараx; «Президента Джонсона еннача машара предложенеех бола тешам боабаь а мехка чухьара барт тоабарен довзол дехьа овгIув хьаллацарен перспективаш мелъкъ а хилараx».

Ше къамаьл дечa хана президента хьакхайкадир, «цу тIемацара дер малагIча каькъаца хоаладергa дуйнар духьа моллагIча форуме. моллагIча хана хакъа лапа шийi викалаш бахийта кийча я» США, аьнна. Цхьабакъда, «тIемацара хаь малагIча тайпара хоаладерга дувца» США кийча хилара хьакъехьа Джонсона яьча заявленена тIеххьа чаккдоах дукха тIема-мобелизационни гIулакхаш. Цо хьакхайкадир, сайгонски эскар кхы тIа а кийчдента сихдергa США-с «тIема операцешта юкъе цо доаца дакъа доккхагIа» хилийтар духьа, аьнна. Джонсона хоам бир, укх гаргарча беттанка цигарча 500 эзар эскара кхы тIа а 13.500 салте Къулбехьен Вьетнаме вохийтаргва аьнна. Американцашка хоам бир президента, Вьетнамерча тIемага дахийта кхы тIа а укх финансови шера 2,5 миллиард доллараш хьатIадоагIача финансови шера 2,6 миллиард доллараш ше дехаргхилараx. ХIаьта цун мIаьл за США тIом юхоза безам болаш ца хиларал совгIа, дIахорча шерашка из кхы тIа а чIоагIбара шийhаш уттаеш хилар.

Цхьанна а тайпара президента Джонсона машара декларацешна тарлуш дац США правительства кхыдола гIулакхаш а. Масала, американски копайоаленo укх деношка хоам бу, укх гаргарча массехк бетта 60 эзар резервист, цу даьъе царех 15 эзар гаргга укх кIиранъа кхы тIа а бекъанна дола тIема гIулакх дара тIахьеха правительстве дага хилараx. 3 апреле Веллингтоне (Нови Зеланди) чаккъьлар СЕАТО яхача тIема блока совета сесси, хIаьта цунна тIеххьа дIайоласеннай Вьетнамерча США агрессена дакъа лоаца мехкий совещани. Цу совещанешка, коммюнике тIара гуш маларра, йийцай Къулба-Малхбоален Азера «коммунистически агрессе» оалаш йолчоа духьалара гIулакхаш цхьана чакхдахара планаш.

3 апреле яьча шийi заявлене тIа Вьетнама Демократически Республика правительства укх тайпара даьккхар США правительства доаха керда гIанаш: «Из американски правительства цхьан хана ше йийша хилар бакъделга а общественность Iехаe гIерташ делабу тийша бoлх a ба». ХIаьта а, ДРВ правительства, Вьетнамски проблема кийсхон марда тIа къоастаяр цIенача дег тIара дешни безам болаш ше хилар хьа а хьокхаш, хьакхайкадир, «Вьетнама Демократически Республикана чуетта американски бомбаши цунна духьалара тIема ерригa акташи кхы къамаьл а доацаш сопаяра хьакъехьара хом американски оагIонца къоастахар духьа США викалца контакт оттаяра викал хьожаве» ше кийча хилар.

3 апреле яьча шийi заявлене тIа хьахьекха ДРВ правительства позици кийсхо еш я, из хьаллоац дунен тIарча машар безаш мел долча низа. ДРВ правительства чаккдоаха уж гIулакхаш дикаа хьаллоац Советски правительства. 5 апреле кепатеха араьккхача заявлене тIа Советски правительства хьакхайкаду. ДРВ правительства заявлене Вьетнамера тIом соцабарга, вьетнамски халкъа духьа, ерригача Къулба-Малхбоален Азера віаштIехьа дола хьалаш юхаметтаоттадар духьа дош политически къоастахарга бoдa кийса никъ хьахьоккхаш хилараx ше дог тийша хилар.

ХIана гIулакх, цу тайпара, США-гa тьежаш да. Нагахьа санна цар белгала дош машара накъьана къоастаде безам баде, из хьахьокха йиш я царга ДРВ правительства викалашца переговораш йолаярда, цхьабакъда, цу гIулакха даьза харгдоацаш дола гIулакх да Вьетнама Демократически Республикана чуетта бомбаш а цунна духьаларча тIема кхы мел йола акташ а кхы къамаьл а доацаш сопаелга.

Вашингтоно хьакхайкадир, ДРВ правительства викалашца контакташ оттае ше кийча хилар, хIаьта цу цхьан хана, «Нью-Йорк таймс» яхача газета вашингтонски корреспондента Х. Смита беча хоамагIа, американски правительства кулгалхоша Сайгона дош делар, президента Джонсона делаху гIулакхаш цхьанна а тайпара Къулбехьен Вьетнамера тIом сопабе даьрхIа США хилар доацилгах».

ДIадахача кIиранагIа белгалдаьнна цхьаькха хIама — из дар кхы цхьакха цхьан ханна США президенталла хила сай кандидатура хьоттаергьиц аз аьнна, Джонсона хьакхайкадар. Из заявлени яр эттара хьакха Вьетнамера США правительства тIема политика юкъагIйисалга бакъьарна дувзаденна лаьрхIа дезаш да.

Президента Джонсона аьнначох, цо ше юха харжийта ца тигар «хоахамболлаш да», цхьабакъда, из дерригa а хоржамашта хьалха хьовзаь хIилла хила мегаш я. Американски копайоазон тIа харцаш, нагахьа санна августе гуллургйолча демократически парте съезда делегаташа «Джонсонага тIагIоттадаь дехар дойя», цо ше лаьрхIар хувца а из юха къовсама юкъевахa а мегаш хилар.

Джонсон хоржамашта хьалхарча къовсама юкъера валаро пишаш дIаеттайра даькъе дикка хувцамаш дy. Демократически партегара президента посте баха кандидателлa етта гIерта берттербаьаш хIанз сенаторaш Маккарти Кеннеди аа. Цу шиннe а кхайкар тIема духьалара платформа я, хIаьта, дерригача гIулакхашка тьежача, уж дукхагIа болча харжархоша хьал а хоац. Демократически партена юкъерча Джонсонтахьа долча гIозарена хьахкойцаргьа, аьнна хеташ да. Вьетнамера тIом а Джонсона арахьарча политика даькъера агрессенни никъ а шийна нисогта хьаллоацаш волча США хIанзарча вице-президента Губерт Хамфре кандидатура.

Республикански партегара президентаьла ваха кандидатура оттаяра аьттув дукхагIа болаш ва Ричард Никсон. Висконсин яхача штате хиннача юххьанцарча хоржамашка республиканцашка болча харжархоех 80 процент гаргга барий голосаш хилар цунна тIехьа. По кхы гIортагIа ю республикански парте партийни машина хьаллоацаш хилараx. Иштта Нью-Йорк яхача штата губернатор Нельсон Рокфеллер а къовсама юкъевахa мег аьнна хеташ да.

ХIана дIаболалув мара боалача США хоржамашта хьалхарча къовсаме дагахоапа гоаш етта а керда политически фигураш хьоттуа а тарлу.

В. ВАШЕДЧЕНКО. (ТАСС).

ЭГIАЗЛОНИ ГIАЙГIАНИ ОАЗ

НЬЮ-ЙОРК, 6 апрель. (ТАСС). ВIашагIкхийттача Штатий Коммунистически парте председателa Генри Уинстонен парте генеральни секретара Гес Холлан заявлени яьй расистaша тийшача балхах США негритянски болама лидер доктор Мартин Лютер Кинг верца хувзаленна.

Из вера, йоах заявлене тIа, «Вай мехкарча дог-уйла нIена доаш мел болча маIача нахаен кхалмахаген гIайгIа а кхоачадьй, уж вIаш а бегаб».

Шоле заявлене тIа йоах:

«Цхьаккха шеко йоацаш чаккваллацен мутIахьа вар из паргIатонах йола дагалаттараш кхоачашбара даькъе шийва тIадаьттача дехаре. По къамаьл сахкетам сонабаькха- [illegible] сегрегацеше духьала къовсам доаттаберий эскара керте латтар из. Шенача дегаца машара тIеxьа латтар из, цо ше вIавеннавар Вьетнамера зулаше тIом сопабар духьа доаттабеча къовсама.

Мартин Лютер Кинг вийначун гера, шеко йоацаш, вьетнамски халкъа духьала пайда эшача гераьца цхьана вийнай. Къеэ дIалаккхара правительстваьен монополисташтен духьала къовсам доаттабеш, къечарна болча кердача болама дог уравттаеш а кулгалдеш а вар д-р Кинг.

Из зуламча къераш сов чехка дувцалга, сихха бабахта боххилга, парна боабе судам еага хьадех оаха.

Пул совгIа, эаха хьадех, законаш [illegible] йолча полицен ерригача учреждений [illegible] ю уняре зулам ца дайта вIаштIехьа па даьлара бахьаниш тоэхилга».

РИМ, 6 апрель. (ТАСС). «Лютер Кинг вийнав. Тийшача балхагIа из зулам даьд американски расисташа гражданск боькъонаш бахьан долаш керда вокох йаьалуча хаьфа», — дувцар сехан «Унита» яхача газето. США бахача негрий цхьатора бекъонаш бахьан долаш къовсам доаттабеш хинна гIорцьанна деятель верах ше хоам беш.

«Машар бахьан даьш еннача Нобелевски преме лауреат вийнав»,— хоам бу «Поэзе сера», расиста шеко Лютер Кинг вийнача Мемфис яхача городера гаьна йоацаш ши цу хьалхагIа негрий гражданск бокъонаш [illegible]

ДИКАЧОХ ИШТТА ПАЙДА БОАЛ

Дешархошта боkъонца хьехаш кхетаьш балара чIоагIа доарIаме да вокъаробразовательни школашкарча хьехархоша болх вIаши тохкаш хилари нар шоайла вовкъостал дари. Цу тайпара бу болх Наьсарен района юххьанцарча школай дукхача хьехархоша.

Директорен завучен школа моттегерча комитетаца, партийни организацеца, методически объединене кулгалхочуньа цхьана хьалхе а тохи хьехархочо урока иштта кийчо яьй. Царна йоах хьехархочун тематически а хIара урока а лаьташ. Хьехархочунца дикка беседа а йийя тохк малагIа метолаш я цо ше дIахьоча урока юкъейоалие лаьрхIараш, малагIча гойтара пособех пайда эца лаьрхIад, иштта кхыдола вешаш. По шийi арсIагIа гучадоахкх урока тIа дешархошка шоай лоIамах бала болх иштта байта лаьрхIа ва хьехархо, малагIа вовкъостал да хьехархочо цу балха кийчо еча хана дешархошта дор, иштта Iохаду шоай вахара практически опытах пайда [illegible]

Ала доa цу берригача балха тIахьожам доаттабо а эшнача вовкъостал де а комиссена юкъе школай дикагIйола хьехархой а овкъга. Къовнача, хIаьта мара хьеха ца балабеннача хьехархошна урокаш тIа гIалатиш дергзоалаш опытечар шоай урокаш тIа хьех уж. Шоай тематически а поурочни а планаш дIайоаийт, царна консультацеш ю.

Белгалдаккха дола урокий васьгаш къонаьчарна аьттув болча тайпара оттаеш хилар. Из бу никъага да аьлча, йоакха опыт йолча хьехархой урокашка цар ала вIаштIехьаьдаргдола хьалаш Iалашлу.

Балха чIоагIа паяъадоалаш а хьехархошта шоаьта пайдане долаш а ла параллельни классашка хьехачара шоайла дага а бувлаш цхьана (моллагIа арсIанара тоаш Iоаоен) план вовш уеттаеш хилар. Календарни поурочни планаш-м шоашоайн тайп-тайпарен лайхий цар, хIаьта тематически араш иштта цхьана уеттаю. Цул тIехьагIа балха тохкамаш дараш вIаши вовкъостал дараш комиссе района тайп-тайпарча школашка а укхаш цхьан тенах хIара хьехархочо ший-ший классе душ йола урок тохк. ХIара хьехархочо луча урокий белгалонаш йовз, цар вIаший тарлар а довзар а белгалду. ТIаккха провероччи контрольни балхашта анализ а йийя итогаш педагогически [illegible]

Иштта йистедола-кх ше дерригa аьлла хетадана тарлу, цхьабакъда, ше маларра аьлча цу балха юхьиг маро яц. Шийна холеша гIалат белгал а дэь из тоалара лакъаш дIахьехарца а кхоачалад комиссе бола. Цхьа за аьннача гIолла юха а балхе шийi урока гIалат хьехархочо иштта тоалха хьож комиссе членаш, эшаш дола вовкъостал ду вха а. Цу тайпара ца шийi гIалат цIенаьл дIахьехар [illegible] дахкхалца бIарe кIантара шийтуш нар хьехархо.

Эггара хьалха шоаш балха бахача хана Экажкъонгий-Юртарча хьехархоша Албогачиевасен Зеггиевасен урокашка цхьадола гIалаташ долга гучаьбьар комиссе членашна, цхьабакъа цар сихха тоадир шоашкка аьнна гIалаташ. ШоллагIа комиссе юхаенача хана ала хIама доацаш ийса бар дешархошта бал хьехам.

Иштта эсала бар Яндарерча юххьанцарча (хIанз юкъерча школа) хьехархочо Ешоева Махьмада Полупае дешархой хIана довзара тIакхуви хургболаш Iомайара хьакъехьа беш хинна болх а. Бакъда цунна а дукха ха эшаннар шийi болх тоабе. МоллагIча предметех программах доагIаш долча хеттарах жоп ца луш цхьаькха а бер дацар цун классе. Из а хьагойтар хьехархоша вIаши дош дола вовкъосталы мел доарIаме а пайдане а да.

Ала деда комиссе беча балха вертгера дакъа школай партийни профсоюзни организацешка, методически объединеней кулгалхоашка кхоачаш хилар. Из дами терралу тIа [illegible]

Школай хьехархоша берашна бу болх тоадача хана эггара хьалха школа администраце балха востамген цо шийi сагIорахьара доаттабеча тIахьожамген хьож комиссе членаш. Школа директор, завуч, общественноста шихал а ийце болх уж урока тIа. Цул тIехьагIа царга шоашка из урок тохкийт, кIоаргга анализ ейт. ТIаккха гучадоал мел кIоарга бова школай кулгалхошта шоай хьехархоша дIахьоьш бола хьехама болх. ХIанзарча хано школашта хьалхашка оттаьча декхарашка хьежна бу е бац хьехархой балха мих.

Цу балхах доккха беркат доал. Укх тIеххьарча хана белгача хьагуш ду из. ЦукхагIча даькъе цу балхах кийса пайда эцар бахьан доаш да школай юххьанцарча классашка моллагIча шера чубусараш кердгара шерага кIезигагIа хулилга.

Цхьабакъда, шех кхоачам баь Iе йиш яц. Шендена хIазааьннадац дешархой цхьан классе моллагIча шера довла чубусаш хилар. Из бехкахамен атта доацен декхар кхоачшдеча берригача хьехархошна цхьана шоай ниэ кхоачар ду хьехархой болх тахкарал шоайла вIаши вовкъостал дари районе болх беш болча ерригача комиссена.

Сона хетачох цу тайпара комиссеш юххьанцарча метте лакхехьарча а классашка вIашагIъеххача бахьахьа дар. Цох пайда баргбар аьнна хетаду.

И. ХАМХОЕВ,

Пхьмоеонгий-Юртарча юххьанцарча школа директор, хьехархой балха тохкамаш дераш вIаши вовкъостал дерш Наьсарен района юххьанцарча школай секцей кулгалхо.

КУЛИНАРИЙ СОВЕТ

Цу тайпара совет вIашагIъехкай [illegible] грозненски отделене. Духха за йоацаш [illegible] ОРС-е чуйоагIача № 1 йолча столове гулбеннабар кулинараш кондитераш. Шоай балха опыт дIа-хьа ийцаш хилар уж.

ДикагIйолча кулинарий хьажар чаккхдаккхара кийчо еш а хIана [illegible]

В. ТИМОФЕЕВ.

ТЕЛЬ-АВИВЕРА ПРОВОКАТОРАШ ТУВШ БАЦ

Дукха ха йоацаш даь провокацеши гIулакхаш бехкала дала лаьрхIа Тель-Авива уттаду кертера ко за, Иордан яхача хигара гаьна йоацаш яхача палестински байдда ихарий лагерашкара «Фатаха» («Палестина мукъалкхара болам» яха патриотически палестински организаци) тIемаш дош дола кхыага. Цхьабакъда, хIаьта а событеш хьахьушка израилерчар дагикхаьбараш кхы а шерагIа йола [illegible] хилар. Цар бохаш хиннаб палестински патриотий отрядашта хIама тоха, иорданиски эскара тIема шиа мелб такха, Гаргарча Малхбоалерча политически хьалах фу доал ха, хIаьта цунца цхьана ОАР-а, Сире, кхыча IарбиI пачхьалкхошна малагIа никъ лаьцай ха а.

Израильски агрессе кердача гIулакхо кхы тIа а кхоткадаьл иштта а кхоткадена лаьтта Гаргарча Малхбоалера хьал. Шун корреспондентага ОАР пачхалкхен информацие служба кулгалхочо Мухаммед Хасан эз-Зайята хьахайта махилара, ОАР правительства хьем боацаш чехка Иорданена политически а моральни а вовкъостал дера дола гIулакхаш чакхдаьхад. ОАР правительство къоабаьльй Iарбий пачхьалкхений керте латтарий совещани гулъяра йола иорданиски пачхалкхo Хусейна инициатива.

Египетски общественносто вIаьлоша йехе дадд израильски агрессе даь керда тийшача балха гIулакх.

Каирера политически наблюдателаш са тIара бoах США-и Малхбузен Германеи тIема вовснозена Израиля тIа-тIа дукхагIа вовкъостал доаттадеш хилара.

«Во а йоацаш йола потенциальни торонаш кхьчай шайга, сьнал дукха за йоацаш Леви Эшкола, оккупаци яь территореш дага а кхоабаш. Эхь а ца хеташ израильски территореца дIалаьфхIача синайски аьгIайрен мехкадьтта скважинаша шера керте 50 миллион баррель мехкадьтта тел. Суэцки канал болх беш бац, дунен торговли балийга я. ХIаьта цу чкъа гIоала, къаьстта а мехкадьтта магнат Рокфеллер Гаргарча Малхбоале вала хьача гIене, хьоладеш да «екъа Суэц», аьнна аьлча, Гаргарча Малхбоалера мехкадьтта дIаэхийта йиш хургйола мехкадьтта провод юллийта а.

Израильски экстремисташа Иерусалимера IарбиI дезалаш мехкабеш латт, «оккупаци яь территореш израилана» аьлла оттаеш латт, хIаьта цига хIоттаделла губернатораш а хьожабаьб. «Израилерчар фуххa яхе а, — яхку американски «Тайм» яхача журнало, — цхьаккхе а тайпа белгалонаш яц уж цу территоре тIа хана болаш хилара».

Израильски кердача провокацеех-духьала IарбиI мехкаша дIахьехкад шоаш барт-цхьоагIо йолаш хилар. Израилербарам, байдда ихарий массехк лагерь хIалац а хьь, зоьна юхабийраб. Провокаци чакхъяьннац. Цхьабакъда, Гаргарча Малхбоале цхьаннена а дикаеннадац IарбиI лаьттaшта бокъо йоацаш Тель-Авива тIахьожам латтадега.

Дунен общественносто хьадех уж территореш шоай бокъонца болча даьшка — Iарбашка юхалуга, Кхерамзен Совета резолюци бокъонца кхоачашъелга.

Каир. (Телефонаха).

А. ЕГОРИН, АПН-а собкор.

ИРАН. Советски Союза технически вовкъосталагIа хьалъергIйолча, мехка эттаоа дьалхарча металлургически завода лард йоллаш яр къаьнарча города Исфагана юхе. Цу событе сийна гIаре хьалбеш латтача шейданий юкъе, моахказа кIийлен тIа хьаьлетIай кIаа дошо Iоахка а йилла йола 35 тонн хула яьшка рудай монолит.

Сурта тIа: 35 тонн хула яьшка рудай монолит — советско-ирански доттагIалла символ.

Л. Вартаняна сурт.

ТАСС фотохроника.

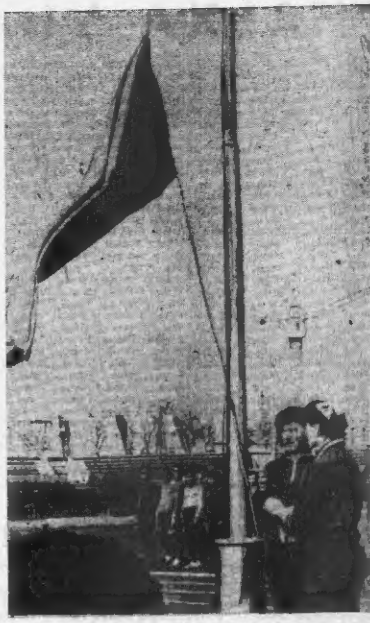

Орджоникидзе цIерагIча стадионе шоай спортивни сезон хьеллаш хилар яйгIача атлетика республика викалаш. Цу событена хетаь яхьаш хилар шин дийнахьа.

БоккхагIчарна юкъе командаи хьалхара моттиг «Труд» яхача спортивни общества командага кхьачар. КлубашоагIарашта юкъе хьалха ба республикански берий спортивни школа спортсменаш.

Сурта тIа: спортивни сезон хьеллара байрах хьалъайеш.

О. Сморкалова сурт.

КЪОНАБАРИЙ ГОВЗАЛ

Дешархой художественни самодеятельностага хьажар хилар укх деношка Шелковской станице. Хьажарга хьокха ена яр ерригача барxI шерарчен юкъерчен школай художественни самодеятельноста дикагIйола номераш. Хьажаро хьахьекхар хьехархой коллективашен школай кулгалдешен укх шера художественни самодеятельность дегIайоллара торке дикагIа яь хилар. ДикагIа хиннай репертуар а номераш гойтилга а.

ХIара школе я хор; солисташ, декламатораш, халхархой ба. Струнни оркестр Курдюковски бархI шерарча школагара ена яр, хIаьта духовой оркестр — Ново - Щедрински бархI шерарча школагара.

ЧIоагIа безам тIабоалаш хьажар Бороздиновски бархI шерара школа 5-ча классай дешархоша віашагIделлача тенякий театрага. 10-ча класcерча дешархочун Юрин Сергей кулгалца «Лей тIара костер» яха илли даьккхар Червленски юкъерча школа гитаристий ансамбло. Зрителашен жюре членашен могайир Червленски юкъерча школа артистий акапелла. Безаме тIанйцар Шелковской юкъерча школа «Мазурка» яха польски халхари Каргалински юкъерча школа «Хьайра» яха латышски халхари [illegible]

ДIадахача шерашца кийсдича хIанзарча хьажаро хьахьекхар самодеятельноста говзал лакхъенна, кхьа безам дукхагIа тIабоалаш, жанраш бе-бе, эстетически дикагIа кийчъаь хилар.

Жюре членаша, кустоаш итогашкен художественни самодеятельноста тIеххьарча концерташкен а хьежа юкъерча школашта юкъе хьалхара моттиг хьожайир Шелковской юкъерча школана, шоллагIа моттиг шоайла йийкьай Каргалински Червленски школаша. БархI шерарча школашта юкъе 1-гIа моттиг хьожалай дика шаьрьаь «Мечта» яха кIоарга илейни композици гайтача Ново-Щедрински бархI шерарча школана, шоллагIа моттиг — Гребенской бархI шерарча школана, кхоалагIа — Шелковской бархI шерарча школана.

Хьахержай республикански хьажаро оттаергйола художественни самодеятельноста дикагIа йола номе-[illegible]

Художественни самодеятельноста кружоки болх сецабац. ХIана В. И. Ленин вaьча дийнахьа кепз 100 шу дезар, дунен халкъашта юкъера цIей — 1-гIа Май сaнна дола белгалдаьнна деноаш леэде кийчлуш я уж.

Г. СЕХИН.

КЕРДА СПЕЦИАЛИСТАШ КИЙЧБУ

ДОСААФ-а республикански клубе болх беш я машинисташ - телеграфисташ Iомабу курсаш. Цу курсашка дукха ха йоацаш дийша йистедьннав 240 сонгIа саг. Уж республика тайп-тайпарча предприятешка дIа-хьа хьожабаьб.

ХIанз цу курсашка деша йолаенай керда группа.

• • •

Ше болх бе йолаенача хана дена ДОСААФ-а республикански автомотоклубо кийчаь арахийтав эзар сонгIа водитель. ХIанз вай республике а пуя доахал арахьа а болх беш ба уж. Дика віаштIехдаьлад укхаза дешаш болча автомобилистий вахара хьалаш. Царна лаьехIа я дика оборудовани яь классаш, слесарни мастерскеш, гойтара пособеш.

Курсашка хьахаш ба йоакха опыт бола преподавателаш А. В. Шуваев А. П. [illegible], Ц. И. Матиев, кхыбараш.

В. СЕРГЕЕВ.

БЕЗАМЕ ВIАШАГIКХЕТАР

Дукха кагирхой гулбеннабар шоатта дийнахьа «Красный молот» завода культура ЦагIа. Уж бар тайп-тайпарча предприятешкара балха комсомольцаш. Цу дийнахьа шоайцига Дагестанера баьхкача хьаьшашца віашагIкхийтар уж. Цу доттагIаен вIашагIкхетара хетаь яр цига хиннача сайре.

Дукха ха я вай «Красный молот» кхачен Махачкалерча Гаджиева цIерагIчен заводий кагирхошн шоайла хьоашал тесса. Дика пайда боал цу доттагIалах. Социалистически къовсамаш лоаттаду шинна заводий комсомольцаша, маст-каста віашагI а беттaлуш дикагIйола опыт дIа-юха луш, балха дикагIйола метолаш хьаIомаю, иштта кх. дI. Шинна заводий самодеятельни артисташа а лоаттабу айхха бувзам. Концертни программаш кийчъю шоашоай доттагIашта лаьрхIа.

ХIанзара сайре а хььашаша сакъердаме концерт оттадарца чакхъьлар.

Р. АУШЕВ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоалех Грознега йовчан а йоацаш, кIезиг-дукха мор-хаш хургья. ГIайрийнарча саьхьаташка республика къилбаседерча ах даьккъе дохк хургда, малхбоалехьара шийла чоа гIаьхха а болаш. тIаккха чIоагIа мух хьекхаргба, республике гIолла 13—18 градуси Грозне 15—17 градуси дIоалал хургья.

Кхоана а кхи хувалургбац хаоттам.

Метеослужба.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-80; редактора зам.—3-39-11; бехктоака. ва секретара—3-34-38; партийни вахарен, культурен, промышленностен отделий—3-42-30; кхалла болхамен кисьмойо отделий—3-42-78.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-80; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-78.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революционни проспект, 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ02044. Заказ № 1674.